

Lakomec

Molière

Komedie o pěti dějstvích

Děje se v Paříži.

PRVNÍ DĚJSTVÍ

Výstup první
VALERIUS a ELIŠKA VALERIUS

Co to, má drahá Eliško ? Jste po všech těch ujištěních, která jste mi laskavě dala o své věrnosti, najednou zasmušilá. Sám šťasten, slyším vás bohužel smutně vzdychat. Litujete, že jste mě učinila šťastným, a želíte již svého slibu, ke kterému vás možná přiměla jenom moje veliká láska ?

ELIŠKA

Nikoliv, Valerie, z toho, co činím pro vás, nemohu nikdy ničeho želet. Jsem jímána neskonale sladkou mocí a nemám dokonce ani sil si přát, aby tomu tak nebylo. Ale mám-li k vám být upřímná, trápí mě starosti, jak to všechno skončí, a já se velmi bojím, že vás miluji více, než bych vlastně měla.

VALERIUS

Čeho se to můžete v té své nesmírné dobrotě, kterou mi osvědčujete, vůbec obávat ?

ELIŠKA

Sterých věcí najednou: otcova hněvu, výčitek pří-

buzných a odsuzování veřejnosti. Ale především proměny vašeho srdce, Valerie, toho trestuhodného chladu, kterým příslušníci vašeho pohlaví tak často splácejí příliš vřelé důkazy čisté lásky.

VALERIUS

Ach, nekřivděte mi a nesuďte mě podle jiných! Podezírejte mě, Eliško, z čehokoliv jiného, jenom ne z toho, že se snad jednou zpronevěřím tomu, čím jsem vám povinen. Mám vás příliš rád, abych to mohl učinit, a moje láska k vám potrvá jako sám můj život.

ELIŠKA

Ach, takové řeči vede každý, Valerie. Slovy se všichni muži navzájem podobají a rozdílnými se jeví jedině svými činy.

VALERIUS

Když nás, muže, ukazují v naší pravé podobě jedině činy, vyčkejte tedy se soudem o mém srdci až po nich a nehleďte na mně vinu pouze z bezdůvodných obav své nemístné opatrnosti. Nemučte mě, prosím vás, těmito bolestnými ranami urážlivého podezírání a poskytněte mi času, abych vás mohl o počestnosti svých citů přesvědčit tisícerými důkazy.

ELIŠKA

Jak často se dáváme přesvědčit těmi, které milujeme! Ach, ano, Valerie, pokládám vaše srdce za neschopné šálení. Věřím, že mě milujete opravdovou láskou

a že mi zachováte věrnost. Nechci o tom dále pochybovat a omezím své trápení pouze na strach před výčitkami, které mi bude lze činit.

VALERIUS

Ale proč se takto znepokojujete?

ELIŠKA

Kdyby vás každý viděl těma očima, jakýma vás vidím já, neměla bych se čeho obávat. Nacházím ve vaší osobě, čím odůvodnit, co pro vás dělám. Mé srdce, naplněno vděčností, ke které mě vám zavazuje samo nebe, má pro své ospravedlnění veškeré vaše zásluhy. Neustále si v duchu představuji to úžasné nebezpečí, které nás dva po prvé zjevilo našim zrakům, všechnu tu nevidanou šlechtetnost, která vás přivedla k tomu, že jste vydal v nebezpečí svůj život, abyste vyrval dravým vodám život můj, tu něhyplnou péči, kterou jste mě zahrnul, když jste mě vynesl z vln, a ty vytrvalé projevy vroucí lásky, kterou nezviklaly dni ani nesnáze a pro kterou jste zůstavil rodiče a vlast, zastavil svoje kroky zde, vzdal se svého štěstí, a abyste mě měl stále na očích, přijal zaměstnání v domě mého otce. To všechno na mne působí jistě zázračně a přede mnou samou sdostatek ospravedlňuje závazek, ke kterému jsem mohla svolit. Ale pro jeho ospravedlnění před druhými to možná nestačí, a já nejsem zvláště jista, že se vpraví do mých citů i jiní.

VALERIUS

Ze všeho toho, o čem jste tu mluvila, je, myslím, hodna vaší uznalosti jedině má láska, a pokud jde o vaše obavy, váš otec bude sám až tuze dbát, aby vás před každým omluvil, a jeho výstřední lakota a přísný život, kterým žije se svými dětmi, by mohly ospravedlnit i věci daleko podivnější. Odpusťte mi, drahá Eliško, mluvím-li před vámi tímto způsobem. Sama dobře víte, že o této stránce nelze říci nic dobrého. Ale podaří-li se mi, jak pevně doufám, znova nalézt rodiče, nebude nám tuze nesnadné si je naklonit. Čekám netrpělivě na jejich zprávy, a ne-budou-li přicházet, půjdu je hledat sám.

ELIŠKA

Ach, prosím vás, Valerie, neodcházejte odtud a hleďte se jenom dobře zapsat u mého otce.

VALERIUS

Vidíte, jak si počínám, k jaké lstivé úslužnosti jsem se musil utéci, abych se vetřel do jeho služeb, pod jakou škrabošku náklonností a citových vztahů se skrývám, abych se mu líbil, a

jakého to člověka tu po všechny dny před ním hraji, abych si získal jeho lásku. Činím v tom znamenité pokroky a poznávám, že nejsnáze si získáme lidi tím, když se před nimi honosíme jejich zálibami, když přikyvujeme jejich zásadám, pochlebujeme jejich slabůstkám a tleskáme

všemu, cokoliv činí. Nemusíme mít strach, že v této své úslužnosti přestřelíme. Způsob, kterým je šálíme, může býti sebeneopatrnější, neboť největšími hejly jsou právě největší chytráci. A není nic tak drzé a směšné, aby všechno, okořeníme-li to chválou, šťastně nespokli. Za tohoto počínání trpí sice poněkud upřímnost, ale když potřebujeme lidí, je nutno se jim přizpůsobit. A poněvadž je nelze získat jinak než takto, není to vinou těch, kdož podkuřují, nýbrž oněch, kdož chtějí, aby se jim podkuřovalo.

ELIŠKA

Ale co kdyby služka hodlala naše tajemství vyzradit? Proč se tu nesnažíte získat také pomoc mého bratra?

VALERIUS

Je nemožné být zadobře s jedním i s druhým. Otec a syn jsou duchem tak rozdílní, že je nesnadné obě ty dvě důvěry spolu srovnat. Ale na svého bratra působte vy. Využijte přátelství, které vás dva víže, a získejte ho naší věcí. Přichází. Odejdu. Využijte této chvíle a promluvte si s ním. Ale povězte mu o našich starostech jenom tolik, co uznáte za vhodné.

ELIŠKA

Nevím, najdu-li odvahu se mu s tím svěřit.

Výstup druhý

KLEANTES a ELIŠKA KLEANTES

Jsem velmi rád, že tě zastihuji o samotě, milá sestro. Toužil jsem s tebou mluvit a zasvětit tě v jisté tajemství.

ELIŠKA

Jsem ochotna tě vyslechnout, bratře. Nuže, co máš na srdci?

KLEANTES

Velmi mnoho věcí, obsažených v jednom jediném slůvku, milá sestro. Miluji.

ELIŠKA

Ty miluješ ?

KLEANTES

Ano, miluji. Ale než zajdu dále: dobře vím, že závisím na otci, že mé jméno syna mě podřizuje jeho vůli, že se nemáme zavazovat slibem bez souhlasu těch, jimž děkujeme za své

dny, že nebesa učinila rodiče pány našich citů, že je nám přikázáno se svými city nakládat jenom za jejich vedení, že rodiče, nezaujati žádnou pošetilou vášní, se klamou mnohem méně než my a vidí daleko lépe, co se nám sluší, že je dobře věřit spíše světlu jejich moudrosti než tmě naší vášně a že nás mladistvé horování nejčastěji strhává do

osudných propastí. Říkám ti to, sestro, všechno sám, aby ses nemusila obtěžovat mi to říkat ty, neboť má láska si nepřeje nic slyšet, a já tě velmi prosím, abys mě uchránila všeho kázání.

ELIŠKA

A ty ses, bratře, té, kterou miluješ, už zavázal?

KLEANTES

Ne, ale jsem rozhodnut to učinit a znova tě zapřísahám, abys mi neuváděla důvody, kterými bys mě mínila od toho odvrátit.

ELIŠKA

Jsem ti, bratře, tak cizí ?

KLEANTES

To nejsi, sestro, ale ty nemiluješ. Nevíš nic o tom líbezném násilí, kterého se dopouští na našich srdcích něžná láska, a já se obávám tvé moudrosti.

ELIŠKA

Nemluvme o mé moudrosti, bratře. Není člověka, který ji v životě aspoň jednou neopomine. Otevři-li ti srdce já, budu se ti možná jevit nemoudřejší než ty mně.

KLEANTES

Dejž Bůh, aby tvá duše jako moje ...

ELIŠKA

Ukončemež napřed tu tvoji věc. Pověz mi, kdo je ta, kterou miluješ.

KLEANTES

Mladá dívka, která bydlí v této čtvrti teprve krátkou dobu a zdá se stvořena, aby všem těm, kdož ji spatří, ihned vnukla lásku. Příroda, sestro, nevytvořila nic milování hodnějšího, a já jsem vzplanul v té chvíli, kdy jsem ji zhlédl. Jmenuje se Marie a žije pod ochranou dobré matky, která je skoro ustavičně chu-rava a ke které ta milování hodná bytost chová nepředstavitelně něžné city. Slouží jí, lituje ji a utěšuje ji s jímavou láskou. Všeho, cokoliv dělá, se chápe s nejroztomilejším vzezřením na světě a z každého jejího konání vyzařuje na tisíc půvabů, vděkuplná něha, podmanivá dobrota, milá počestnost a... Ach, velmi bych si přál, milá sestro, abys ji viděla.

ELIŠKA

Po všem tom, co mi tu o ní říkáš, bratře, ji vidím velmi živě. A abych pochopila, jaká je, pro to mi postačí, že ji miluješ.

KLEANTES

Potají jsem zjistil, že nejsou zrovna zámožné, že jim činí velké potíže krýt z toho malého jmění, které mohou mít, všechny náklady jakkoliv skromného života. Jen si představ, sestro, jaké by to bylo potěšení - pozdvihnout štěstí toho, jehož milujeme, poskytnout nutným potřebám počestné rodiny nějakou drobnou

pomoc, a uvaž, jakou to asi budí ve mně nelibost, když vidím, že pro nepřístupnost lakomého otce nemohu okoušet této radosti a podat té krásce žádný důkaz o své lásce.

ELIŠKA

Ach, ano, bratře, dovedu si představit, jak veliké je asi tvé trápení.

KLEANTES

Je větší, nežli si lze vůbec myslit, sestro. Viděl kdy svět něco krutějšího než to tvrdé, neoblomné škudlení na našich osobách, než tu nepochopitelnou chudobu, ve které nás otec nechává hynout? Nač je nám všechno naše jmění, když se nám ho dostane teprve tehdy, až už nebudeme mladí a nebudeme ho moci užívat, když se nyní, mám-li se pouze udržet při životě, musím na všech stranách zadlužovat a když jsme nuceni, chceme-li chodit v slušných šatech, ustavičně vyhledávat pomoc obchodníků? Chtěl jsem s tebou hovořit, abys mi pomohla zjistit, co soudí o mých citech otec, a kdybych se dověděl, že mu jsou proti mysli, jsem odhodlán s tou milování-hodnou dívkou odejít a těšit se ze štěstí, které nám ráčí nebesa poskytnout, někde jinde. Hledím si za tím účelem všude vypůjčit peníze. A podobají-li se tvoje starosti mým a bude-li se náš otec našim tužbám stavět na odpor, oba dva jej tu zůstavíme a celé té

krutovlády, pod kterou nás udržuje jeho nesnesitelná lakota již tak dlouho, se šťastně zbavíme.

ELIŠKA

Je věru pravda, že nám denně skýtá stále více důvodů, proč želíme matčiny smrti a také . . .

KLEANTES

Slyším jeho hlas. Pojdme, abychom mohli dokončit svoje vyznání. Potom spojíme své síly a podnikneme útok na jeho zatvrzelé srdce.

Výstup třetí

HARPAGON a LA FLECHE HARPAGON

Hned se odtud klid' a už mi neodmlouvej! Sbal si svých pět švestek a táhni, ty jeden taškáři taškářů, ty arcišibeničnicku!

LA FLECHE

Tak zlého člověka, jako je tenhle zatracený dědek, jsem namoutě neviděl, a nic bych za to nedal, že má čerta v těle.

HARPAGON

Co si to mumláš ?

LA FLECHE

Proč mě vyháníte ?

HARPAGON

Ty se opovažuješ, ty jeden ničemo, ještě tázat po důvodech? Marš ven, ať tě nezpráskám!

LA FLECHE

A cože jsem vám udělal ?

HARPAGON

Tolik, že si přeji, aby ses odtud ztratil.

LA FLECHE

Můj pán, váš syn, mi nařídil, abych tu na něj počkal.

HARPAGON

Jdi na něj čekat na ulici a neciv mi tady, v mém domě, jako kůl, a jen abys cíhal, co se kde děje, a ze všeho těžil. Nechci kolem sebe mít stále slídila a správce, jehož proklaté oči sledují každý můj počín a dychtivě hltají, co náleží mně, a všude pátrají, není-li tu, co by se dalo ukrást.

LA FLECHE

Jak, u všech rohatých, chcete, aby vás někdo okradl? Což jste vůbec člověk, kterého je možno okrást, když všechny věci zamykáte a stojíte ve dne v noci na stráži?

HARPAGON

Zamykám, co se mi uzdá, a stojím na stráži, jak mi je libo. Copak tu není stále habaděj čmucharů, kteří po očku pozorují, co dělám? (**Stranou tiše**) Mám strach, aby snad něco netušil o mých penězích.

(Nahlas) Copak snad nejsi člověk, který by ihned pustil do světa, že doma přechovávám peníze?

LA FLECHE

Vy přechováváte doma peníze?

HARPAGON

Ne, šibale, ne, to neříkám! **(Potichu)** Já se zblázním. **(Nahlas)** Táži se tě pouze, zda bys zlovolně nerozhlašoval, že je přechovávám.

LA FLECHE

I co nám sejde na tom, zda je přechováváte nebo nepřechováváte, když je to pro nás stejně prašť jako uhod'?

HARPAGON

(zvedaje ruku, aby ho zpolíčkoval) Co? Ty tu budeš dělat mudrlanta? Já ti dám za to tvoje mudrování za uši. Ještě jednou - jdi!

LA FLECHE

No dobrá, půjdu.

HARPAGON

Počkej! Neodnášíš nic?

LA FLECHE

Co bych vám odnášel?

HARPAGON

Pojď sem, ať se podívám! Ukaž mi ruce!

LA FLECHE

Tady jsou!

HARPAGON

Druhé!

LA FLECHE

Druhé?

HARPAGON

Ano!

LA FLECHE

Tady jsou.

HARPAGON

(ukazuje na jeho kalhoty) A neschoval sis nic semhle ?

LA FLECHE

Podívejte se sám.

HARPAGON

(ohmatávaje spodky jeho nohavic) Takové širokánské nohavice se velmi dobře hodí za skrýše kradených věcí, a já bych navrhoval pro ně věšet.

LA FLECHE

Takovýhle chlap by věru zasluhoval, čeho se tak bojí. Byl bych náramně šťasten - kdybych ho mohl okrást.

HARPAGON

He?

LA FLECHE

Co?

HARPAGON

Co to povídáš ? Co - okrást ?

LA FLECHE

I říkám, že slídíte, kde se dá, abyste se přesvědčil, zda jsem vás nechtěl okrást.

HARPAGON

To právě chci udělat. **(Prohledává mu kapsy)**

LA FLECHE

Hrom aby do lakoty a do lakomců!

HARPAGON

Co povídáš ?

LA FLECHE

Co povídám ?

HARPAGON

Ano. Co povídáš o lakotě a lakomcích ?

LA FLECHE

I povídám, že má do nich praštit hrom.

HARPAGON

O kom to hodláš hovořit?

LA FLECHE

No, o lakomcích.

HARPAGON

A kdo jsou ti lakomci?

LA FLECHE

Skrblíci a držgrešlové.

HARPAGON

Ale koho tím myslíš ?

LA FLECHE

Oč se to staráte?

HARPAGON

O to, oč se sluší.

LA FLECHE

Snad si nemyslíte, že mluvím o vás ?

HARPAGON

Myslím, co myslím. Ale chci, abys mi řekl, komu to vlastně povídáš, když to říkáš.

LA FLECHE

Povídám . . . povídám to své čepici.

HARPAGON

A já, já bych zase mohl něco povědět tvé palici.

LA FLECHE

Budete mi snad bránit, abych neproklínal lakomce ?

HARPAGON

Ne. Ale zabráním ti žvanit a být drzý. Mlč!

LA FLECHE

Já nikoho nejmenuju.

HARPAGON

Jestli ještě něco řekneš, bez milosti tě zpráskám.

LA FLECHE

Koho svrbí, ať se škrabe.

HARPAGON

Budeš už mlčet?

LA FLECHE

Nevolky - ano.

HARPAGON

Ach!

LA FLECHE

(ukazuje mu jednu z kapes svého kabátu) Hleďte, tady je ještě jedna kapsa. Stačí vám to?

HARPAGON

Nu, vrať mi to bez dlouhého šacování!

LA FLECHE

Co?

HARPAGON

Cos mi sebral.

LA FLECHE

Vždyť já jsem vám přece vůbec nic nesebral.

HARPAGON

Jistě ne?

LA FLECHE

Ne.

HARPAGON

Nuže, s Pánem Bohem. Táhni ke všem čertům!

LA FLECHE

(stranou) To jsem dostal namoutě pěkný vyhazov.

HARPAGON

Vezmi si to aspoň k srdci!

Výstup čtvrtý

HARPAGON sám
HARPAGON

Tenhle šibeničník sluha je mi nadmíru nepohodlný. Nemohu toho kulhavého psa ani vidět. Však to také není malá starost - přechovávat doma tak značnou částku. Je opravdu šťasten, kdo celé svoje jmění uloží a ponechá si jenom tolik, co potřebuje na své výdaje. Člověk má co dělat, aby našel v domě bezpečný úkryt. Já mám všechny ty železné pokladny za pramálo spolehlivé a nikdy jim nebudu důvěřovat. Vidím v nich právě jenom jisté vnaididlo na zloděje. Pokladna je vždycky první věc, do které se pouštějí.

Výstup pátý

HARPAGON, ELIŠKA a KLEANTES ELIŠKA a KLEANTES se objeví v pozadí, kde zůstanou, tiše rozmlouvajíce
HARPAGON

(mysle, že je sám, k sobě) Ale já přece jenom nevím, je-li dobře těch deset tisíc tolarů, co mi včera splatili dlužníci, zakopat na zahradě. Deset tisíc tolarů doma je částka značně ...
(Zpozorovav Elišku a Kleanta,

stranou) Ach, dobré nebe! Nakonec se tu ještě prozradím sám. Trochu jsem se v té své horlivosti unáhlil. Myslím, že jsem tu uvažoval nahlas. **(Ke Klean-tovi a k Elišce)** Co je?

KLEANTES

Nic, otče.

HARPAGON

Jste zde již dlouho ?

ELIŠKA

Ale teprve přicházíme.

HARPAGON

A slyšeli jste ...

KLEANTES

Co, otče?

HARPAGON

Slyšeli jste ...

ELIŠKA

Co?

HARPAGON

Co jsem právě říkal ?

KLEANTES

Ne.

HARPAGON

Ba ano, ba ano.

ELIŠKA

Nezlob se.

HARPAGON

Vidím, že jste něco z toho slyšeli. A totiž to, jak jsem si říkal, co to dá dnes lopoty, sehnat peníze, a že je přešťašen, kdo může mít doma deset tisíc tolarů.

KLEANTES

Váhali jsme se k tobě přiblížit. Měli jsme strach, že tě vyrušíme.

HARPAGON

Rád vám to říkám, abyste snad nechápali ty věci křivě a nakonec se nedomnívali, že jsem povídal, jako bych to byl já, kdo má těch deset tisíc tolarů.

KLEANTES

Nestaráme se o tvé obchodní záležitosti.

HARPAGON

Kéž by dobrý Bůh dal, abych těch deset tisíc tolarů jednou měl. ..

KLEANTES

Nevěřím, že ...

HARPAGON

To by bylo něco pro mne ...

ELIŠKA

To jsou věci...

HARPAGON

Tuže bych té částky potřeboval.

KLEANTES

Myslím, že ...

HARPAGON

Nesmírně by se mi hodila.

ELIŠKA

Jsi přece, otče, dosti ...

HARPAGON

To bych si nenařikal, jak to právě činím, na zlé časy.

KLEANTES

Ale, můj ty Bože, vždyť ty si, otče, přece nemusíš stěžovat. Každý ví, že máš dosti majetku.

HARPAGON

Co? Já že mám dosti majetku? Kdo to říkají, pustě lžou. Není nic nepravdivějšího, a všechny tyhle pověsti pouštějí do světa jenom šibalové.

ELIŠKA

Nerozčiluj se, otče.

HARPAGON

To je opravdu zvláštní, že mě zrazují a stavějí se proti mně nepřátelsky právě moje vlastní děti.

KLEANTES

Což je snad ten, kdo říká, že jsi zámožný, hned tvým nepřítelem?

HARPAGON

Ano. Podobné řeči a neobyčejné částky, které vynakládáš, nakonec způsobí, že mě jednoho krásného dne někdo v klamně domněnce, že mám plné truhly zlata, přijde zamordovat.

KLEANTES

A jaké jsou ty neobyčejné částky, které vynakládám?

HARPAGON

Jaké? Je něco pohoršlivějšího než ten tvůj honosný kočár, ve kterém se projíždíš po městě? Včera jsem plísnil tvou sestru, ale tohle je daleko horší. To je přímo do nebe volající. Vysvléci tě tu od hlavy do paty, věru by bylo z čeho sestavit pěknou výbavu. Říkal jsem ti již nejméně stokrát, synu, že se mi ty tvoje způsoby pranic nelíbí. Hraješ si příliš na marký-ze, a aby ses mohl takto oblékat, musíš mne jedině vysvlékat.

KLEANTES

Tebe vysvlékat? Jak to?

HARPAGON

Což já vím? Kde to můžeš na náklady toho vznešeného života, kterým žiješ, jenom brát?

KLEANTES

Já? Já, milý otče, hraji, a protože mi přeje Štěstěna, dávám všechny peníze, které vyzískám, na sebe.

HARPAGON

To je tedy velmi nerozumné. Když máš takové štěstí, máš toho využít a veškeré peníze, které vyhráváš, umisťovat na počestný úrok, aby se ti jednou jako by našly. Aniž se míním dotýkat ostatního, moc rád bych

aspoň věděl, nač jsou ty všechny pitomé stužky, kterými jsi prošpikován od hlavy do paty, a zda by na připětí kalhot nestačilo půl tuctu prostých tkaniček. Je ovšem nadmíru nutné vydávat peníze za paruky, když se mohou nosit vlastní vlasy, které nic nestojí. Chci se vsadit, že máš v těch svých parukách a pentličkách uloženo nejméně dvacet pistolí. A dvacet pistolí, půjčených na jeden halíř z dvanácti, nese ročně osmnáct liber, šest sous a osm halířů.

KLEANTES

Máš pravdu.

HARPAGON

Ale nechme toho a pohovořme si o jiné věci. **(Spatřiv, že si Kleantes a Eliška spolu vyměňují tajná znamení)** Ach! **(Stranou potichu)** Tak se mi zdá, že se spolu dorozumívají, jak mě obrat o tobolku. **(Nahlas)** Co má ta vaše posunčina znamenat?

ELIŠKA

Domlouváme se s bratrem, kdo má promluvit dříve. Máme ti totiž oba dva cosi říci.

HARPAGON

A já, já mám zase cosi říci vám dvěma.

KLEANTES

Přejeme si s tebou promluvit o sňatku.

HARPAGON

A já, já si chci s vámi pohovořit rovněž o sňatku.

ELIŠKA

Ach, otče!

HARPAGON

Nač tolik křiku ? Co tě tak děsí ? To slůvko nebo sama ta věc?

KLEANTES

Tak, jak jej můžeš zamýšlet ty, je s to nás oba dva děsit sňatek, a my se věru obáváme, že naše city nebudou s tvým výběrem souhlasit.

HARPAGON

Jen klid. Hned se neznepokojuj. Vím, čeho je vám dvěma třeba, a jeden ani druhý si nebudete mít na nic z toho, co zamýšlím, stěžovat. A abych tedy s jednoho konce začal (**ke Kleantovi**), viděl jsi, jářku, tu mladou dívčinu, jménem Marii, která nebydlí od nás ani tak daleko ?

KLEANTES

Ano, otče ...

HARPAGON

(**k Elišce**) A ty?

ELIŠKA

Slyšela jsem o ní vyprávět.

HARPAGON

Co o té dívce soudíš, synu ?

KLEANTES

Je velice roztomilá.

HARPAGON

Co říkáš výrazu její tváře?

KLEANTES

Je sama počestnost a plna ducha.

HARPAGON

A co její způsoby?

KLEANTES

Jsou nesporně podivuhodné.

HARPAGON

Nemyslíš, že taková dívka by jaksi zasluhovala, aby na ni člověk myslil?

KLEANTES

Ano, otče!

HARPAGON

Že by byla žádoucí partií?

KLEANTES

Nesmírně žádoucí.

HARPAGON

Že má na pohled vše, aby mohla být dobrou manželkou?

KLEANTES

Nepochybně...

HARPAGON

A že by s ní byl manžel velmi šťasten ?

KLEANTES

Ovšem.

HARPAGON

Je tu však malá závada: mám strach, že nemá takové věno, jakého by se bylo lze dožadovat.

KLEANTES

Ach, milý otče, když jde o to, pojmout za ženu počestnou dívku, není věno přece nikterak důležité.

HARPAGON

Odpusť, odpusť mi. Ale já hodlám pouze říci, že neshledá-li se tu člověk s veškerým oním majetkem, jakého si přeje, může hledět všechno vyzískat na něčem jiném.

KLEANTES

To se rozumí.

HARPAGON

Velice mě těší, že tě slyším se mnou souhlasit. Její počestné chování a jemnost si zcela podmanily mé srdce. Dostanu-li s ní nějaké to věno, jsem rozhodnut si ji vzít za ženu.

KLEANTES

Ach!

HARPAGON

Co?

KLEANTES

Ty jsi, říkáš, rozhodnut.. .

HARPAGON

Pojmout Marii za ženu.

KLEANTES

Kdo? Ty, ty?

HARPAGON

Ano, já. Já, já, já! Co ti je?

KLEANTES

Ale pokusila se o mne z čista jasna závrat', a já raději půjdu ven.

HARPAGON

To nic nebude. Jdi honem do kuchyně a vypij velikou sklenici čisté vody.

Výstup šestý

HARPAGON a ELIŠKA HARPAGON

Vida ty moje chudinky panoše! Nejsou silnější než kuřata. To je tedy, dcero, na čem jsem se rozhodl pro svou osobu. Co se tvého bratra týká, tomu jsem vyhlédl jednu vdovu, o které mě zpravili, a pokud pak jde o tebe, tebe provdám za pana Anselma.

ELIŠKA

Za pana Anselma ?

HARPAGON

Ano, za pana Anselma. Je to rozšafný a moudrý

zralý muž, není mu více než padesát let a jeho veliké jmění každý oceňuje.

ELIŠKA

(s úklonou) Já se nechci, prosím, vůbec vdávat, otče!

HARPAGON

(pitvoří se po ní) A já, dceruško, já, miláčku, zase, prosím, chci, aby ses vdala.

ELIŠKA

Prosím tě za odpuštění, milý otče.

HARPAGON

(znovu se po ní pitvoří) Prosím tě za odpuštění, milá dcero!

ELIŠKA

Jsem panu Anselmovi pokorně oddána, ale já **(s novou úklonou)**, já si ho, promiň, nevezmu.

HARPAGON

Jsem ti pokorně oddán, ale ty **(znovu se po ní pitvoří)**, ty si ho, promiň, vezmeš hned dnes večer.

ELIŠKA

Dnes večer ?

HARPAGON

Dnes večer.

ELIŠKA

(s novou úklonou) To se nestane, milý otče.

HARPAGON

(znovu se po ní pitvoří) To se stane, milá dcero.

ELIŠKA

Nestane.

HARPAGON

Stane.

ELIŠKA

Říkám ti, že ne.

HARPAGON

Říkám ti, že ano.

ELIŠKA

K tomu kroku mě nepřinutíš.

HARPAGON

K tomu kroku tě přinutím.

ELIŠKA

Než takového manžela - vezmu si raději život.

HARPAGON

Ty si nevezmeš žádný život, nýbrž jeho. Ale podívejme se na tu opovážlivost! Viděl kdo kdy dceru mluvit s otcem takovým způsobem?

ELIŠKA

A viděl kdo kdy otce provdávat dceru tímto způsobem ?

HARPAGON

Je to partie, proti které se nedá nic namítat, a já se sázím, že každý tuto mou volbu pochválí.

ELIŠKA

A já se zase sázím, že žádný rozumný člověk ji neschválí.

HARPAGON

(spatřiv z dálky Valeria) Hm! Tu máme Valeria. Chceš, abychom ho povolali za rozhodčího našeho sporu?

ELIŠKA

Chci.

HARPAGON

A podrobíš se jeho výroku?

ELIŠKA

Ano, podvolím se všemu, cokoliv řekne.

HARPAGON

No dobrá. Platí.

Výstup sedmý
Předchozí a VALERIUS HARPAGON

Pojď sem, Valerie. My jsme si tě vyvolili, abys nám řekl, kdo z nás dvou, mé dcery a mne, má pravdu.

VALERIUS

Vy, nesporně vy, pane.

HARPAGON

Ty víš, o čem hovoříme?

VALERIUS

To nevím, ale vy nikdy nemůžete mít nepravdu, neboť jste zosobněná pravda.

HARPAGON

Chci jí dnes večer dát za manžela muže stejně bohatého jako moudrého, a ona se mi tu, šibalka, vysmívá do očí a prohlašuje, že ji ani nenapadne, aby si ho vzala. Co tomu říkáš ?

VALERIUS

Co tomu říkám ?

HARPAGON

Ano.

VALERIUS

Inu... Inu...

HARPAGON

Co?

VALERIUS

Říkám, že v základě s vámi souhlasím, jelikož můžete mít jenom pravdu. Ale ona sama nemá také tak docela nepravdu, neboť...

HARPAGON

Pan Anselm je partie, jaké si lze vůbec přát. Je to jemný, usedlým moudrý a neobyčejně bohatý urozený šlechtic, který nemá z prvního manželství již ani jediné dítě. Bylo by lze najít někoho vhodnějšího?

VALERIUS

Jistěže ne. Ale slečna by vám mohla namítnout, že je to všechno poněkud ukvapené a že by bylo při nej-

menším potřebí trochu času, aby si ověřila, zda se její city budou s to přizpůsobit tomu, aby...

HARPAGON

Je to příležitost, které je radno se zuby nehty rychle chopit. Nacházím tu výhody, které bych jinde nenalezl, a on se kromě toho zavazuje si ji vzít bez věna.

VALERIUS

Bez věna.

HARPAGON

Ano.

VALERIUS

Ach, to tedy již nic neříkám. Vidíte, to je důvod dokonale přesvědčivý. Tomu je třeba se bez podmínky poddat.

HARPAGON

Bude to pro mne značná úspora.

VALERIUS

Ovšem, to nelze popírat. Ale slečna vám může přesto předhodit, že manželství je zřízení daleko vážnější, než se může na pohled zdát, že v něm jde o štěstí nebo o neštěstí celého života a že se v závazek, který má potrvat až do samé smrti, má vstupovat jenom s největší rozvahou.

HARPAGON

Bez věna.

VALERIUS

Máte pravdu. To je rozhodující, to se rozumí. Jsou tu však lidé, kteří by mohli říci, že za takových okolností je důležitým citem, kterého se sluší dbát, dívčina náklonnost, a že ta veliká věková, povahová a citová nerovnost může být v manželství příčinou velikých mrzutostí.

HARPAGON

Bez věna.

VALERIUS

Ach, ano, proti tomu se nedá nic namítat. To se ví. Kdo se může, u čerta, tady stavět na odpor? Není to proto, že by tu snad nebylo sdostatek otců, kteří šetří spíše spokojenosti dcer než peněz, co by jim mohli dát, kteří nechťejí své dcery obětovat svým zájmům, a především hledí uvést v jejich manželství milostnou shodu, zaručující trvale čest, klid a štěstí. Ani ne proto, že...

HARPAGON

Bez věna.

VALERIUS

Ovšem, to zacpe všem ústa. Bez věna. Jak odporovat takovému důvodu ?

HARPAGON

(hledí oknem na zahradu) Ach, ouvej! Tak se mi všechno zdá, že slyším štěkat psa. Neštěká nakonec

proto, že někdo slídí po mých penězích? **(K Vale-riovi)** Zůstaňte oba zde, přijdu hned.

Výstup osmý ELIŠKA a VALERIUS ELIŠKA

Tropíte si blázný, Valerie, že s ním takto mluvíte?

VALERIUS

Hovořím s ním tak jenom proto, abych jej nedráždil a dospěl snáze k cíli. Stavět se čelem proti jeho názorům je nejjistější způsob, jak všechno pokazit. Jsou přirozenosti, na které se musí jít vždycky nepřímo, povahy, které nesnášejí odporu, jankovité lektory, které pravda popuzuje, které se vždycky zpěčují přímé cestě rozumu a které přivedeme, kam je chceme dovést, vždycky jenom oklikou. Předstírejte, že se vším, co chce, souhlasíte, a dojdete snadněji ke svým metám

ELIŠKA

A ten hrozící sňatek, Valerie?

VALERIUS

Budeme hledat nějaké záminky, abychom jej překazili.

ELIŠKA

Ale co si chcete vymyslet, když jej mám uzavřít už dnes večer ?

VALERIUS

Musíte žádat za odklad a předstírat nějakou chorobu.

ELIŠKA

Zavolá-li otec lékaře, hned mou přetvářku prohlédnou.

VALERIUS

Ach, nežertujte! Cožpak lékaři něco vědí? Jděte, prosím vás! Můžete stonat, jakou chorobou je vám líbo. Oni vám vždycky najdou nějaké příčiny a povědí vám, odkud se ta vaše nemoc bere.

Výstup devátý

Předchozí a HARPAGON

HARPAGON

(vchází, stranou) Nic to nebylo, chvála Bohu.

VALERIUS

(aniž jej vidí) Ostatně naším krajním útočištěm je útěk, který nás může ode všeho ochránit, a je-li vaše láska, má krásná Eliško, schopna vytrvat... **(Zpozorovav Harpagona)** Ano, dcera musí poslouchat otce. Není slušno, aby se ohlížela, jak ženich vypadá, a když se tu nahodí ten závažný důvod bez věna,

má být svolná si vzít každého muže, kterého jí otec dává.

HARPAGON

Výborně! Tohle je moudrá řeč!

VALERIUS

Odpusťte mi, pane, jestli se poněkud rozhorluji a odvažuji se slečnou takto hovořit.

HARPAGON

Co ? Jsem tomu velmi rád a chci, abys nad ní měl neomezenou moc. **(K Elišce)** Ano, marně se budeš vytáčet. Uděluji mu veškerou autoritu, kterou mi nad tebou svěřilo nebe, a očekávám, že učiníš všechno, co ti poradí.

VALERIUS

(k Elišce) Co říkáte mému poučení nyní?

ELIŠKA odběhne.
Výstup desátý
HARPAGON a VALERIUS
VALERIUS

Půjdu za ní, pane, a budu pokračovat v lekcích, které jsem jí tu udílel.

HARPAGON

Běž, velice si mě zavážeš. Jistě...

VALERIUS

Je dobře jí přitáhnout uzdu.

HARPAGON

To je pravda.

VALERIUS

Nemějte starostí. Pevně doufám, že dospěji k žádoucímu cíli.

HARPAGON

Snaž, snaž se o to! Vydám se teď na malou procházku městem, a hned se vrátím.

VALERIUS

(odchází, kudy odešla Eliška, jako by se obracel svou řečí k ní) Ano, peníze jsou vzácnější než všechny jiné věci na tomto světě, a vy byste měla vzdávat nebi díky, že vám dalo tak počestného otce. Ten moudrý muž ví, co je to život. Když se někdo nabídne, že si vezme dívku bez věna, nepatří se na nic ohlížet. Jeť v tom všechno obsaženo. Kdo si bere dívku bez věna, nemusí být ani krásný, ani mladý, ani urozený, ani počestný, ani poctivý.

HARPAGON

Ach, jaký to hodný hoch! Ta řeč je pravé orakulum. Šťastný pán, který se může chlubit takovým sluhou!

Opona

DRUHÉ DĚJSTVÍ

Výstup první

KLEANTES a LA FLECHE KLEANTES

Ach, ty zrádce jeden! Kde jsi zase vězel? Nenařídil jsem ti...

LA FLECHE

Nařídil, pane, nařídil, a já jsem se prve taky vrátil, abych tu na vás trpělivě čekal. Ale váš pan otec, nej-nevlídnější to člověk pod sluncem, mě vyhnal proti mé vůli na ulici, a já se tu vydával v nebezpečí výprasku.

KLEANTES

Co dělá naše záležitost? Věc je naléhavější než kdy jindy. Co jsem tě neviděl, náhodou jsem zjistil, že můj otec je mým sokem.

LA FLECHE

Váš otec je zamilován?

KLEANTES

Ano. A já jsem měl co dělat, abych mu nedal veškerý ten zmatek, do kterého mě ta novinka uvrhla, na sobě znát.

LA FLECHE

On a milovat? Co ho to, u všech rohatých, napadá? Tropí si z lidí kašpary? Je pro člověka jako on vůbec láska?

KLEANTES

Ta vašeň mu musila za mé hříchy stoupnout do hlavy.

LA FLECHE

Ale proč před ním děláte s tou svou láskou takové tajnosti?

KLEANTES

Abych mu poskytoval méně podezření a zachoval si snadnější cesty, kterými v případě potřeby ten sňatek zhatím. Co ti řekli?

LA FLECHE

Kdo si, pane, vypůjčují, jsou náramně politováníhodní lidé. Když člověk upadne, tak jako vy, chtěj nechtěj do rukou sprostých vydřiduchů, musí snášet prapodivné věci.

KLEANTES

Nebude z toho tedy nic?

LA FLECHE

Dovolte, prosím. Náš mistr Šimon, zprostředkovatel, na kterého se nám dostalo doporučení, je čiperný a ochotný muž a říká, že udělá pro vás všechno možné. Prohlašuje, že jste si plně získal jeho srdce už samým výrazem své tváře.

KLEANTES

Dostane se mi tedy těch patnácti tisíc franků, mnou požadovaných ?

LA FLECHE

Ano, ale pod několika malými podmínkami, které, chcete-li, aby k půjčce došlo, musíte předem přijmout.

KLEANTES

Představil tě člověku, který mi má ty peníze půjčit, a mluvil jsi s ním?

LA FLECHE

Ach, to namoutě nejde jenom tak. Ten pán se hledí skrývat ještě více než vy, a celá ta záhada je větší, než si myslíte. Nechce vůbec prozradit své jméno a má se s vámi dnes dohodnout v jakémsi najatém pokoji, aby byl zpraven o vašich hmotných poměrech a o vaší rodině přímo z vašich úst. Ale já nepochybuju, že už pouhé jméno vašeho pana otce tu věc usnadní.

KLEANTES

Zejména však to, že o podíl po naší nebožce matce mě nemůže nikdo připravit.

LA FLECHE

Tady je několik článků, které našemu prostředníku sám nadiktoval, aby vám před zahájením jednání dal do nich nahlédnout. (Čte) "Předpokládaje, že se půjčovateli dostane jistých záruk, že dlužitel je plnoletý a z rodiny, jejíž majetek je rozsáhlý, spolehlivý, za-

jištěný, čistý a nezatížený, že se před notářem, nej-počestnějším to mužem na světě, vybraným za tím cílem věřitelem, jemuž nesmírně záleží na tom, aby listina byla náležitě vyhotovena, sepíše řádný a přesný dlužní úpis."

KLEANTES

Proti tomu nelze nic mít.

LA FLECHE

"Půjčovatel, nechtěje zatěžovat své svědomí žádnými výčitkami, zamýšlí dát své peníze za jeden halír z osmnácti."

KLEANTES

Za jeden halíř z osmnácti? To je docela poctivý chlapík. Nemohu si stěžovat.

LA FLECHE

To je pravda. "Ale poněvadž jmenovaný půjčovatel nemá částku, o kterou jde, v té chvíli pohotově, a chce-li vypůjčovateli vyhovět, je sám nucen si ji vypůjčit jinde na úrok jednoho halíře z pěti, bude třeba, aby tento úrok zaplatil jmenovaný první vypůjčovatel, a to bez újmy pro druhého, neboť jmenovaný půjčovatel se zavazuje k této půjčce jenom proto, aby vypůjčovateli posloužil."

KLEANTES

Cože? U čerta! Co je to za žida? Co je to za Araba? To je větší úrok než jeden halíř ze čtyř.

LA FLECHE

To je pravda. To já jsem také říkal. Musíte si to rozvážit.

KLEANTES

Co chceš, abych si rozvažoval? Potřebuji peněz a musím na všechno přistoupit.

LA FLECHE

To já jsem také odpověděl.

KLEANTBS

Je tam ještě něco?

LA FLECHE

Ale už jenom krátký dodatek. **(Čte)** "Z požadovaných patnácti tisíc franků může půjčovatel vyplatit v hotovosti jenom dvanáct tisíc liber, a za zbývajících tisíc tolarů musí vypůjčovatel přijmout jisté movitosti, nábytek a jiné cenné věci, jejichž seznam následuje a jež jmenovaný půjčovatel ocenil s dobrým svědomím co možná nejnižší."

KLEANTES

Co to má znamenat?

LA FLECHE

Poslechněte si ten seznam. "Předně jedna pohovka o všech nohách, na pobočnicích čalounovaná uherskými výšivkami, velmi čistě provedenými na olivově zeleném sukně, šest židlí a jedna prošívaná pokrývka, vše dobře zachovalé a podšité jemnou dykytou, pře-

cházející z červeně do modří. Jedna nebesa z dobrého světla růžového aumalského harasu s ozdobným lemováním a hedvábným třepením."

KLEANTES

Co chce, chlap, abych s tím dělal ?

LA FLECHE

Poslouchejte. "Dále jeden čaloun na námět Milování Gombauta a Macée. Dále jeden velký rozkládací ořechový stůl o dvanácti soustruhovaných nohách, vespod opatřených patřičnými šesti trnoži."

KLEANTES

Nač mi, u čerta, všechno tohle bude ?

LA FLECHE

Dávejte přece pozor. "Dále tři hrubé muškety, vykládané perletí, s příslušnými rozsochami na podepření. Dále jedna cihlová kamna se dvěma křivulemi a se třemi recipenty, věcmi to nadmíru potřebnými k destilaci."

KLEANTES

Já vyletím z kůže!

LA FLECHE

Jen klid! "Dále jedna boloňská loutna se třemi strunami, leč by některá scházela. Dále jeden domácí kulečník, jedna deska na hru v dámu s kostkami pro známou hru na vlka a ovce, neobyčejně vhodnou pro ukrácení chvíle, když není co dělat. Dále jedna

vycpaná ještěrka tři a půl stopy dlouhá, milá to kuriozita, jež se dá zavěsit na strop salonu. Všechny tyto věci, zde vyjmenované, mají dobře cenu přes tři tisíce pět set liber, ale půjčovatel je s blahovůlí hodnotí pouze částkou jednoho tisíce tolarů."

KLEANTES

Ať ho, zrádce, ať ho s tou jeho blahovůlí vezme, hada, čert! Slyšel kdo kdy o podobném lichvářství? Nespokojuje se jenom s nekřesťanským úrokem, co tu žádá, ale chce mě ještě zavázat, abych odebral za tři tisíce liber starého haraburdí, které bůhví kde sbírá. Nedostanu za všechno dohromady ani dvě stě tolarů, a přece se musím rozhodnout na všechno, co chce, přistoupit. Je s to mě donutit všechno to přijmout, neboť mi drží, zlosyn, nůž na hrdle.

LA FLECHE

Nemějte mi to za zlé, pane, ale já vidím, že se ocitáte přesně na téže cestě, kterou se bral ke své zkáze, když přijímal zálohy, kupoval draho, prodával lacino a projídal své peníze předem, kdysi sám Panurge.

KLEANTES

Co chceš, abych dělal? Hle, kam zavádí mladé lidi prokletá lakota otců! A potom se svět diví, že si synové přejí jejich skonu.

LA FLECHE

Nutno doznat, že váš otec by proti svému skrblictví

popuddil i nejkliďnějšího člověka pod sluncem. Nemám bohudík zvlášt' šibeniční sklony. Nejsem jako moji druhové, které vídám často se pouštět do všeli-jakých těch čachříčků. Vždycky se dovedu ze všeho chytře vyzout a se žádným taškářstvím, které zavání jen trochu šibenicí, nechci nikdy nic mít. Ale abych vám pravdu řekl, on by mě svým chováním snadno přivedl k pokušení, abych jej okradl, a já, pěkně ho obrat, já bych si myslel, že jsem provedl záslužný čin.

KLEANTES

Dej mi na chvílku ten seznam, ať se do něho ještě podívám.

Výstup druhý **Předchozí, HARPAGON a ŠIMON ŠIMON**

Ano, pane, je to mladý hoch a naléhavě potřebuje peníze. Jeho záležitost ho nutí, aby je získal stůj co stůj. Přistoupí na všechno, co mu uložíte.

HARPAGON

A myslíte, mistře Šimone, že mi tu nehrozí žádné nebezpečí? A znáte jméno, majetkové poměry a rodinu toho mladíka, za kterého se přimlouváte?

ŠIMON

Ne. Bližší zprávy v tom směru vám podat nemohu. Byl jsem mu doporučen náhodou. Ale vy získáte ve všech těch věcech jasno přímo od něho samého. Jeho posel mě ubezpečil, že budete, až ho poznáte, naprosto spokojen. Mohu vám říci jenom tolik, že jeho rodina je neobyčejně zámožná, že nemá již matku, a budete-li si toho přát, prý se vám zaručí, že jeho otec do osmi měsíců zemře.

HARPAGON

Tohle je přece řeč! Křesťanská láska nám, mistře Šimone, ukládá, abychom lidem činili, pokud můžeme, vždycky radost.

ŠIMON

To se rozumí.

LA FLECHE

(poznáváje Šimona, tiše ke Kleantovi) Co to znamená? Náš mistr Šimon se domlouvá s vaším otcem.

KLEANTES

(**tiše k La Flechovi**) Řekl mu někdo, kdo jsem? Tys mě, doufám, nezradil.

ŠIMON

(**ke Kleantovi a k La Flechovi**) Ach, máte, vidím, velmi naspěch. Kdo vám pověděl, že ke schůzce dojde zde? (**K Harpagonovi.**) Já jsem tím člověkem, co jim prozradil vaše jméno a váš byt, pane, aspoň

nebyl. Ale podle mého to není žádné veliké neštěstí. Jsou to mlčeliví lidé, a vy se tu můžete spolu dorozumět.

HARPAGON

Jakže?

ŠIMON

Osobou, která si chce od vás vypůjčit zmíněných patnáct tisíc liber (**ukazuje na Kleanta**), je tento pán.

HARPAGON

Jakže, šibeničníku? To ty se pouštíš těmito pokoutními cestami?

KLEANTES

Jakže, otče? To ty se zabýváš těmito špinavými obchody ?

ŠIMON uteče a LA FLECHE se schová.

Výstup třetí

HARPAGON a KLEANTES HARPAGON

To ty se chceš přivést tak trestuhodnými půjčkami na mizinu ?

KLEANTES

To ty se hodláš tak zločinnou lichvou obohatit?

HARPAGON

Ty se mi odvažuješ po tom všem ještě chodit na oči?

KLEANTES

Ty máš odvalu se po tom všem ještě objevovat před lidmi?

HARPAGON

Nestydíš se, jářku, utíkat k těmto výstřednostem? Oddávat se takto marnotratnictví a mrzce plýtvat jměním, které ti rodiče tak v potu tváři nashromáždili ?

KLEANTES

Nerdíš se, řekni mi, zneuctívát svůj stav takovými to obchody? Obětovat čest a jméno nenasytné touze hromadit tolar na tolar, a co se úroků týče, hamižně se obohacovat nejpodlejšími uskoky, jaké si kdy vymyslili nejповěstnější lichváři ?

HARPAGON

Klid' se mi s očí, šibale! Klid' se mi s očí!

KLEANTES

Kdo je podle tvého názoru zločinnější ? Kdo si peníze, kterých potřebuje, vypůjčuje, nebo kdo peníze, kterých mu není třeba, loupí ?

HARPAGON

Táhni, jářku, a nerozčiluj mě!

KLEANTES odejde. HARPAGON

Mne celá ta věc ani tak nemrzí. Je mi jenom vý-

strahou, že napříště musím nad každým jeho hnutím bdít ostražitěji než dosavad.

Výstup čtvrtý

HARPAGON a FROSINA FROSINA

Pane...

HARPAGON

Počkej chvílku. Hned se vrátím a promluvíím si s tebou. (**Stranou**) Bude radno, abych trochu obhlédl své penízky.

Výstup pátý

FROSINA a LA FLECHE

LA FLECHE

(**aniž vidí Frosinu**) To je náramně zábavná historie. Má jistě někde důkladný sklad starých krámů. Nikde jsme tu aspoň ani jednu z těch věcí z toho svého seznamu nikdy nezjistili.

FROSINA

Á, tos ty, milý La Fleche? Čemu mám děkovat, že se tu s tebou setkávám ?

LA FLECHE

Ach, tos ty, Frosino? Co tu pohledáváš?

FROSINA

Inu to, co všude jinde: zprostředkovávám to či ono, nabízím lidem své služby a využívám co nejlépe všech svých schopností, které snad mám. Dobře víš, že na tomto světě se musí žít s pomocí důvtipu. A takovým lidem, jako jsem já, neráčilo nebe přičknout jiný duchod než lstivost a chytráctví.

LA FLECHE

Máš nějaké čachry s domácím pánem?

FROSINA

Mám. Vyjednávám pro něj jednu věcičku a doufám v pěknou odměnu.

LA FLECHE

Od něho? Ach, to budeš namoutě moc šikovná, když z něho něco vymáčkneš. Já tě upozorňuju, že tady se peníze tak lehce nedostanou.

FROSINA

Jisté služby mají kouzelnou moc.

LA FLECHE

To se ti tedy klaním. Ale ty neznáš ještě pana Harpa-gona. Pan Harpagon je ze všech lidí nejnelidštější, ze všech smrtelníků nejzatvrzelejší a nejodmítavější smrtelník. Není služby, která by mohla přivést jeho vděčnost do takového stavu, že by mu otevřela ruce.

Pochvaly, úcty, náklonnosti a přátelství hubou se člověku od něho dostane, co mu libo, ale peněz, o těch nemůže být ani řeči. Není nic suššího a strozejšího než jeho milostivost, a dávat je mu sloveso tak protivné, že nikdy neříká: dávám ti slovo, nýbrž propůjčuji ti slovo.

FROSINA

Ale já, můj ty božínku, já se přece vyznám v umění, jak lidi oblafovat. Zním tajemství, jak se vetřít v jejich přízeň, polechtat jejich srdce a uhodit na jejich nej-citlivější místečka.

LA FLECHE

I třesky plesky! Když jde o peníze, toho pána neob-měkčíš. Je to hotový Turek a jeho lakota uvádí každého v zoufalství. Člověk by mohl scípat, a on by ani prstem nehnul. Jedním slovem: má peníze radši než dobrou pověst, čest a počestnost. A pohled na prosebníka vyvolává u něho záchvat psotníku. To ho tne do živého, probodává mu srdce a vytrhává mu útroby. A jestli... Ale on se vrací. Já se radši odklidím.

Výstup šestý

FROSINA a HARPAGON HARPAGON

(tiše) Vše je v nejlepším pořádku. **(Zpozorovav Frosinu, která, patříc naň, se posunky obdivuje jeho dobrému vzezření)** Copak, Frosino?

FROSINA

Ale, můj ty božinku, vy dobře vypadáte! Kypíte přímo zdravím.

HARPAGON

Kdo? Já?

FROSINA

Nikdy jsem vás neviděla tak svěžího a jarého.

HARPAGON

Opravdu ?

FROSINA

Jakživ jste nebyval tak mlád jako nyní. Zním pětadvacetileté mladíky, kteří vypadají stařeji než vy.

HARPAGON

A vidíš, Frosino, je mi rovných šedesát let.

FROSINA

Co je to šedesát? Máte věru proč se radovat. Jste v rozkvětu života a vstupujete nyní do nejkrásněj-šího období svého pohlaví.

HARPAGON

To je sice pravda, ale mě by nicméně o nějakých dvacet let méně myslím nebolelo.

FROSINA

I jděte! Vy toho přece nemáte zapotřebí. Máte tak zdravé jádro, že se lehce dožijete celého stalet.

HARPAGON

Myslíš?

FROSINA

Jestli si myslím! Všechny známky tomu nasvědčují. Držte chvílku. Ach, ano, máte tadyhle mezi očima znamení, které ukazuje na dlouhý život.

HARPAGON

Ty se v těch věcech vyznáš ?

FROSINA

Nepochybně. Ukažte mi ruce. Ach, můj ty božínku,
jaká to čára života!

HARPAGON

Cože?

FROSINA

Což nevidíte, kam až ta čára vede?

HARPAGON

Nu a co to značí?

FROSINA

Říkala jsem, na mou duši, jenom sto let, ale vy to dotáhnete do sto dvaceti.

HARPAGON

Bylo by to možné ?

FROSINA

Leda by vás někdo zabil. Říkám vám, vy pochováváte nejen svoje děti, nýbrž i děti svých dětí.

HARPAGON

Tím líp. Ale jak je s naší záležitostí?

FROSINA

Nač ta otázka, pane? Viděl mě kdo kdy si vzít na starost, co bych nepřivedla ke zdárnému konci? Pro sňatky mám zvlášť zázračné nadání. Není na světě partií, abych nepřišla v krátkém čase na to, jak je dát dohromady, i kdybych si myslím vzala do hlavy, že skupuju tureckého sultána s republikou benátskou. Tady se tak veliké nesnáze ovšem nenaskytly. Poněvadž mám u nich stále co dělat, důkladně jsem si s nimi oběma o vás porozprávěla a zpravila jsem matku o tajném úmyslu, který jste pojal, co se týče Marie, když jste ji viděl jít ulicí a roztomile se osvěžovat v okně jejich bytu.

HARPAGON

A matka odpověděla...

FROSINA

Přijala zprávu s velikou radostí. A když jsem jí pak prokázala, že si velmi přejete, aby se její dcera dostavila dnes večer k podepsání svatební smlouvy,

kteřá se má uzavřít o vašem jmění, bez okolků k tomu svolila a za tím účelem mi ji svěřila.

HARPAGON

Musím, Frosino, uspořádat na počest pana Anselma večeři a byl bych velmi šťasten, kdyby se hostiny zúčastnila také ona.

FROSINA

Máte pravdu. Ať po obědě poctí návštěvou vaši slečnu dceru. Od ní půjde po libosti na malou procházku po trhu, a pak by přišla na večeři.

HARPAGON

No dobrá. Pojedou spolu v mém kočáře. Já jim jej k tomu propůjčím.

FROSINA

To se jí bude venkoncem líbit.

HARPAGON

Ale hovořila jsi, Frosino, s matkou také o věně, které může své dceři poskytnout? Pověděla jsi jí, že bude třeba, aby si trochu vypomohla, vyvinula jisté úsilí a pustila si při takové příležitosti kapku žilou? S dívkou, která nám nic nepřináší, se přece ještě neženíme.

FROSINA

Co? Vždyť ta dívka vám přinese dvanáct tisíc liber ročního důchodu.

HARPAGON

Dvanáct tisíc liber ročního důchodu ?

FROSINA

Ano, pane. Dívka je vychována ve veliké střídmosti, je zvyklá se živit jenom samým salátem, mlékem a jablky, takže netouží po bohatém stole, po vybraných pokrmech, věčných cukrovinkách a jiných pamlskách jako jiné ženy. To vám každý rok uspoří nejméně tři tisíce franků, což jistě není maličkost. Kromě toho baží po prosté úpravnosti a nijak si nelibuje v nákladných šatech ani v honosných špercích a v přepychovém nábytku, čemuž její pohlaví věno-vává tolik horlivosti, a to má ročně hodnotu přes čtyři tisíce liber. Dále má vrozený odpor ke hře, což není obecnou vlastností dnešních žen. Zním v naší čtvrti jednu, která letos v hazardních hrách prohrála dvacet tisíc franků. Ale my se spokojíme jenom se čtvrtinou té částky. Pět tisíc franků, ušetřených ročně na hře, a čtyři tisíce na šatech a na špercích, činí devět tisíc liber. A připočteme-li k tomu tři tisíce tolarů, kterými oceníme úsporu na stravě, zda to, prosím, není ročně přesně vašich dvanáct tisíc franků ?

HARPAGON

Inu, to není zlé. Ale on celý ten výpočet není nic skutečného.

FROSINA

Odpusťte, prosím. Když vám žena přinese do manželství velikou střídmost, dědictví neobvyklé záliby

v jednoduchém strojení a vštěpenou nenávist ke hře, to že není nic skutečného ?

HARPAGON

Chtít mi tu vykazovat její jmění těmito výdaji, kterých nebude mít, je směšné. Já přece nevydám kvitanci na to, co neobdržím. Musím něco přijmout.

FROSINA

Něco přijmout? Ach, můj ty božínku! Dostanete toho habaděj. Říkali mi o nějakém kraji, kde mají jistý majetek, jehož pánem se prý stanete.

HARPAGON

Budu to musít vidět. Ale ona tu je, Frosino, ještě jedna věc, která mi dělá starosti. Holka je mladá, jak víš, a mladí lidé mají rádi zase jenom mladé a vyhledávají pouze jejich společnost. Já se trochu obávám, že muž mého věku jí nebude po chuti a aby to u nás nakonec nebylo příčinou nějakých různic, které by se mi nelíbily...

FROSINA

Ach, jak špatně ji znáte! Je tu ještě jedna zvláštní okolnost, o které jsem vás měla zpravit. Ta dívka pocituje ke všem mladým mužům děsnou nelibost a má ráda jenom lidi starší.

HARPAGON

Ona?

FROSINA

Ano, ona! A já bych si na mou duši přála, abyste ji slyšel o tom mluvit. Mladého muže nemůže ani vidět, ale nikdy není okouzlenější, než když má spatřit krásného kmeta s důstojnými vousy. Nej-starší jsou jí nejmilejší, a já vás varuju, abyste se snad neráčil před ní dělat mladší, než opravdu jste. Chce za manžela při nejmenším šedesátníka. Nejsou tomu ani čtyři měsíce, co byla rozhodnuta se provdat a zrušila své zasnoubení jenom proto, že její nápadník jí prozradil, že je mu teprve šestapadesát, a že si před podpisováním svatební smlouvy nenasadil brýle.

HARPAGON

Jenom proto?

FROSINA

Ano. Prohlásila, že pouhý šestapadesátník jí nemůže uspokojovat. A ona je mimo to přímo posedlá po nosech s brýlemi.

HARPAGON

To mi opravdu říkáš naprostou novinku.

FROSINA

Ono to všechno zachází dále, než vám mohu vypovědět. V jejím pokoji je vidět několik obrazů a rytin. A kdo myslíte, že na nich je? Adonisové, Cephalové, Paridové nebo Apolloni? Kdepak. Jsou to podo-

bizny Saturna, krále Priama, starého Nestora a dobrého otce Anchisa na synových ramenou.

HARPAGON

To je úžasné! To bych si nikdy nepomyslel. Jsem velmi rád, že se o této její zálibě dovídám. Ba, kdybych byl ženou, nikdy bych neměl rád zelené mladíky.

FROSINA

Ráda věřím. Milovat mladíky, takové zajíce? To jsou mi pěkní usmrkanci, pěkní hejskové, aby mohli v nějaké ženě vzbudit touhu po své kůži! Moc ráda bych věděla, co je na nich dráždivého.

HARPAGON

Já sám tomu za mák nerozumím. Nechápu, jak je mohou některé ženy milovat.

FROSINA

To musí být jenom zvrhlé ženské. Je v tom zdravý rozum, nacházet zalíbení v mládí? Copak jsou ti holobradí šviháčci nějakí muži? A může se žena k těm neomaleným živočichům vážně připoutat ?

HARPAGON

To říkám já denně. S tím jejich mlékem na bradě, s těmi jejich třemi chlupy, které jim stojí jako kočičí vousy, s těmi koudelnatými vlásenkami, plandavými gatěmi a rozhalenými prsíčky!

FROSINA

Vedle takového muže jako vy vypadají věru podařeně. **(Hledíc na něj)** Tohle je přece muž! To je něco pro oči! Aby mohl muž vzbouzet v ženě lásku, musí mít jedině takové tělo a chodit tak oblečen jako vy.

HARPAGON

Já se ti líbím?

FROSINA

Jestli se mi líbíte! Jste okouzující. Vaše tvář na mou duši zasluhuje malířova štětce. Otočte se, prosím, trošinku. Ne, to je báječné! A teď udělejte pár kroků, ať vidím, jak chodíte! Ach, to je figura! To je tělo! Jako vysoustruhované, patřičně nenucené a svobodné, bez nejmenší známky nějakého neduhu.

HARPAGON

Netrpím, chválabohu, vážnějšími chorobami. Čas od času mě zlobí jenom ty průdušky. **(Rozkašle se)**

FROSINA

To nic není. Ty vaše průdušky vám vůbec nevadí. Vypadáte při kašli docela roztomile.

HARPAGON

Pověz mi, jářku! Ona mě ještě nikdy neviděla? Nevšimla si mě mimochodem ?

FROSINA

Nevšimla, ale my si o vás dlouze vyprávěly. Vypo-

dobnila jsem jí vaši osobu a neopominula jsem jí vychválit vaše záslužné skutky a výhody, kterých se jí s takovým manželem jako vy dostane.

HARPAGON

To jsi dobře učinila, a já ti za to ze srdce děkuji.

FROSINA

Měla bych k vám, pane, jednu malou prosbičku. Mám jakousi soudní při, a pro nedostatek peněz ji asi prohraju.

HARPAGON

(se zachmuří)

FROSINA

A vy, být ke mně laskav, vy byste mi mohl snadno pomoci, abych ji vyhrála. **(Rychle obracejíc řeč)** Sotva byste si dovedl představit tu radost, co bude mít, až vás uvidí.

HARPAGON

(znovu rozjasní tvář)

FROSINA

Budete se jí náramně líbit a vaše starosvětské okruží udělá na její duši ohromný dojem. Ale nejvíc ji okouzlí vaše brslenky, přivázané k vestě tkaničkami. Otkaničkováný ženich ji bude dozajista vábit.

HARPAGON

Působíš mi tím svým sdělením jistě veliké potěšení.

FROSINA

Ta pře může pro mne mít opravdu moc vážné následky, pane.

HARPAGON

(se zase zachmuří)

FROSINA

Jestli ji prohraju, jsem na mizině, a ona by mohla tu mou věc napravit docela malá podpořička ...

HARPAGON

(se znovu zamračí)

FROSINA

Na mou duši bych si přála, abyste viděl to její štěstí, když mě slyšela o vás vypravovat.

HARPAGON

(znovu rozjasní tvář)

FROSINA

Oči jí za mého líčení vašich předností svítily rozkoší, a já jsem jí nakonec přivedla do takového stavu vzrušení, že teď jen touží, aby byl ten sňatek již hotovou věcí.

HARPAGON

Velice mě potěšuješ, Frosino. Jsem ti opravdu zavázán veškerými díky.

FROSINA

Prosím vás, pane, abyste mi tu maličkou výpomoc, o které jsem hovořila, laskavě poskytl.

(se znovu zachmuří)

FROSINA

To mě znova postaví na nohy. Budu vám za to na věky vděčna.

HARPAGON

Sbohem. Musím napsat několik listů.

FROSINA

Přisahám vám, pane, že se vám nikdy nenahodí, abyste mi pomohl z větší tísně.

HARPAGON

Nařídím, aby připravili kočár a odvezli vás na tržiště.

FROSINA

Kdyby mě k tomu nenutila krajní nouze, věřte, že bych vás neobtěžovala.

HARPAGON

A budu hledět, abychom večeřeli brzo, abyste se mou vinou nakonec ještě všechny neroznemohly.

FROSINA

Neodmítejte mi tu službičku, úpěnlivě vás prosím ... Na mou duši byste si nepomyslí, s jakou slastí...

HARPAGON

Jdu. Venku mě volají. Na shledanou!

FROSINA

Aby tě čert ke všem rohatým vzal, ty jeden prašivý

skrblíku! Odolal, špína, všem mým útokům. Ale já toho nicméně nesmím nechat. Mám tak jako tak druhou stranu, a na té dozajista vymámím dobrou odměnu.

Opona

TŘETÍ DĚJSTVÍ

Výstup první

HARPAGON, KLEANTES, ELIŠKA, VALERIUS, paní KLAUDIE, JAKUB, LA MERLUCHE a BRINDAVOINE HARPAGON

Nuže, pojd'te všichni sem, ať vás podělím rozkazy a každému určím jeho práci. Přistupte, paní Klaudie. Začneme vámi.

KLAUDIE

(předstoupí, v ruce koště)

HARPAGON

Dobrá, třímáte svou poboční zbraň už v ruce. Vám tedy ukládám všechno všude vysmýčít. Ale nábytek hleďte utírat zlehka, aby se příliš neopotřeboval. Kromě toho vás pověřuji, abyste při večeři dohlížela na láhve, a jestli nějaká zmizí, došlápnu si na vás a srazím vám to se mzdy.

JAKUB

(stranou) Chytrý to trest!

HARPAGON

(ke Klaudii) Můžete jít!

Výstup druhý

Předchozí bez paní KLAUDIE HARPAGON

Vám dvěma, tobě, Brindavoine, a tobě, La Merluche, vám dávám za úkol vyplachovat sklenice a roznášet pití, ale jenom tehdy, když budou hosté mít žízeň, a nikoliv po zlovyku některých nestoudných lokajů, kteří hosty ponoukají a nutí pít, ač si na to žádný v té chvíli ani nevzpomene. Čekajte, až vás o víno několikrát požádají, a nezapomeňte do něho přilévat hodně vody.

JAKUB

(stranou) Ba, čisté víno stoupá do hlavy.

LA MERLUCHE

Máme si svléknout haleny, pane?

HARPAGON

Ano, až uvidíte přicházet hosty. Ale chraňte se mi uondat šaty!

BRINDAVOINE

Víte přece, pane, že mám na přednici kabátu velikou olejovou skvrnu.

LA MERLUCHE

A já, pane, já mám zase na zadnici takovou díru, že mi je, s vaším dovolením, vidět až ...

HARPAGON

(k La Merluchovi) Ticho. Stav se obratně vždycky

ke zdi a ukazuj se hostům jenom odpředu. **(K Brin-davoinovi, ukazuje mu, jak si má držet před skvrnou na kabátě klobouk, aby ji zakryl zrakům)** A ty, ty si drž při obsluhování klobouk vždycky takhle.

Výstup třetí

Předchozí bez BRINDAVOINA a LA MERLUCHE HARPAGON

(k Elišce) Co se tebe, milá dcero, týká, ty budeš dávat pozor, co se bude odklízet se stolu, a dozírat, aby se zbytky nemrhalo. To se mladým dívkám dobře hodí. Ale teď se připrav náležitě uvítat mou snoubenku, která tě má navštívit a vzít s sebou na trh. Rozumíš, co ti říkám?

ELIŠKA

Ano, otče!

HARPAGON

Ano, huso hloupá!

Výstup čtvrtý

Předchozí bez ELIŠKY HARPAGON

A ty, synáčku, ty, můj panoši, kterému tu včerejší

nerozvážnost laskavě odpouštím, ty se střež dělat na ni kyselé obličej.

KLEANTES

Já dělat kyselé obličej, otče? Proč bych je dělal?

HARPAGON

Můj Bože! Víme přece, jak si počínají děti, když se jejich otec znova žení, jakýma očima se obvykle dívají na ty, kterým se říká macechy. Ale jestli si přeješ, abych vymazal tu tvou poslední hloupost z paměti, upřímně ti radím, abys té osobě ukazoval vlídnou tvář a přivítal ji co možná nejuctivěji.

KLEANTES

Mám-li ti říci pravdu, otče, nemohu tě ujistit, že bych byl rád, kdyby se stala mou macechou. Kdybych to říkal, nepochybně bych lhal. Ale pokud jde o to, abych ji přivítal vlídně a tvářil se na ni mile, rád tě ubezpečuji, že v tom tě naprosto poslechnu.

HARPAGON

Hleď alespoň!

KLEANTES

Uvidíš, že nebudeš mít proč si stěžovat.

HARPAGON

To bude jenom dobře.

Výstup pátý

**Předchozí bez KLEANTA
HARPAGON**

Pomoz mi, Valerie! Tak. A nyní sem pojd' ty, Jakube. Tebe jsem si nechal na konec.

JAKUB

Chcete ke mně mluvit jako ke svému kočímu nebo jako ke svému kuchaři ? Jsem přece jedním i druhým.

HARPAGON

Chci mluvit s oběma.

JAKUB

Ale ke kterému z nich nejdříve ?

HARPAGON

Ke kuchaři.

JAKUB

To tedy, prosím, počkejte! (Vysvlékne se z kabátu a objeví se oblečen jako kuchař)

HARPAGON

Co je to, u všech všudy, za komedii?

JAKUB

Můžete mluvit.

HARPAGON

Slíbil jsem, Jakube, uspořádat dnes večeři.

JAKUB

(stranou) To je opravdu div.

HARPAGON

Pověz mi, vystrojíš mi pěknou hostinu?

JAKUB

Když mi dáte hodně peněz, jistě.

HARPAGON

Kýho d'asa! Pořád jenom peníze! Tak se mi všechno zdá, že nedovedou říkat nic jiného. "Peníze, peníze, peníze!" Nemají na jazyku nic než tohle slovo. Peníze! Stále mluvit o penězích! Peníze - toť jejich koníček.

VALERIUS

Nikdy jsem neslyšel nestydatější odpověď. Vystrojit hostinu za hodně peněz není žádné umění. To je nejlehčí věc na světě, a není ducha tak omezeného, aby to nesvedl. Ale dovedné by bylo vystrojit hostinu za málo peněz.

JAKUB

Hostinu za málo peněz?

VALERIUS

Ano!

JAKUB

Na mou věru, pane správce, že se mi moc zavděčíte, když mi to tajemství prozradíte a vezmete si můj úřad kuchaře na starost sám. Však vy tu taky děláte hotové faktotum.

HARPAGON

Mlč! Kolik budeš potřebovat?

JAKUB

I on vystrojí za málo peněz velkou hostinu tuhle pan správce.

HARPAGON

Mlč! Chci, abys mi odpověděl ty!

JAKUB

Kolik vás bude u stolu ?

HARPAGON

Osm nebo deset, ale stačí počítat jenom s osmi. Když je jídla pro osm osob, je ho také dost pro deset.

VALERIUS

To se rozumí.

JAKUB

No dobrá. Bude třeba čtyř hlubokých a pěti nízkých mis ... Polévka ... Předkrm ...

HARPAGON

Kýho d'asa! Tím by se počastovalo celé město!

JAKUB

Peče...

HARPAGON

(zacpává mu ústa) Ach ničemo ničemná, chceš projíst celé moje jmění ?

JAKUB

Příkrm...

HARPAGON

(znova mu zacpává ústa) Ještě ?

VALERIUS

(k Jakobovi) Snad nechceš, aby všichni praskli? Cožpak si pán snad pozval hosty, aby je zabil přecpáním? Jen si přečti něco o životospřávě! Jen se zeptej lékařů, je-li člověku něco škodlivějšího než jíst nestřídmě.

HARPAGON

Má pravdu . . .

VALERIUS

Věz, mistře Jakube, ty i tvoji soudruzi, že stůl přeplněný masem je hotový zabiják, že hostitel, chce-li hostům prokázat přátelství, musí dbát v hoštění míry a že podle slov jednoho starého myslitele máme jíst, abychom žili, a nikoliv žít, abychom jedli.

HARPAGON

Ach, to je moc dobře řečeno! Pojd' na má prsa, ať tě za to zrnko moudrosti políbím! To je nejpěknější průpověď, jakou jsem kdy slyšel. Máme žít, abychom jedli, a nikoliv jíst, abychom ži. . . Ne, tak to není. Jakže to říkáš ?

VALERIUS

Že máme jíst, abychom žili, a nikoliv žít, abychom jedli.

HARPAGON

(k Jakobovi) Ano. Slyšíš to? **(K Valeriovi)** Který moudrý člověk to řekl ?

Nevzpomínám si právě na jeho jméno.

HARPAGON

Nezapomeň mi to úsloví napsat. Dám je vyrýt zlatým písmem nad krb v jídelně.

VALERIUS

Nezapomenu. A co se večere týká, to ponechte na mně. Zařídím všechno, jak se sluší a patří.

HARPAGON

Buď tak laskav.

JAKUB

Tím líp. To mě jen uchrání námahy.

HARPAGON

Bude třeba takových jídel, která hned zasytí, aniž se jich mnoho sní. Na příklad: zadělávané skopové s mrkví a k tomu nějakou paštiku, garnýrovanou pěkně kaštany. To hodně vydá.

VALERIUS

Spolehněte se na mne.

HARPAGON

A teď, Jakube, musíš umýt můj kočár.

JAKUB

Počkejte, to se týká zase kočího. **(Znovu si navlékne svůj kabátec)** Říkáte, že ...

HARPAGON

Že musíš umýt můj kočár a zapřáhnout k vyjížděci na trh mé koně.

JAKUB

Vaše koně, pane? Ti na mou věru nemohou vůbec chodit. A já vám tu, prosím, ani nepovím, že leží na podestýlce. Ta ubohá zvířata ji vůbec nemají. Mluvit jinak, ošklivě bych lhal. Však vy jim také ukládáte tak přísné posty, že jsou to už jenom pouhé mátohy či přízraky, pouhé kostry koní.

HARPAGON

Pěkní nemocní! Nic přece nedělají!

JAKUB

Což ono se, pane, když se nedělá, nemusí ani jíst? Pro ta nešťastná zvířata by bylo mnohem líp hodně pracovat a stejně taky jíst. Když je vidím tak vysílené, div mi srdce nepukne. Vždyť já mám ty svoje koně rád, a jak je tak vidím tolik zkoušet, jako bych to byl já sám. Každý den si pro ně utrhnu něco od huby. Nemít soucit, pane, to musí mít člověk moc tvrdou národu.

HARPAGON

Dojít na trh, to přece nebude nic tak namáhavého.

JAKUB

Ne, pane, nemám odvalu s nimi jet a dělal bych si svědomí, šlehnout je v tom jejich stavu bičem. Jak chcete, aby utáhli kočár, když sotva utáhnou sami sebe?

VALERIUS

Řeknu sousedovi Picardovi, aby se ujal jejich řízení on. My budeme Jakuba stejně potřebovat pro přípravu večeře tady.

JAKUB

Budiž. Jsem radši, když vydechnou pod jinší rukou než pod mou.

VALERIUS

Ba, mistr Jakub dělá tuze citlivého.

JAKUB

A pan správce dělá zase nepostradatelného.

HARPAGON

Ticho!

JAKUB

Nemohu, pane, snést pochlebníky a vidím, že všechno, co dělá, to jeho věčné hlídání chleba, vína, dřeva, soli a svíček, dělá jenom proto, aby vás pošimral a zalíbil se vám. Zuřím a mám vztek, když mám denně slyšet, co se o vás říká. Vždyť já k vám chovám, přes všechnu tu svoji nevoli, přece upřímnou lásku. Jste, pane, tvor, kterého mám po těch svých koních nejradši.

HARPAGON

A mohl bych se, Jakube, od tebe dovědět, co se o mně povídá?

JAKUB

Kdybych věděl, že vás to nerozzlobí, snad ano.

HARPAGON

Nerozzlobí, nikterak mě to nerozzlobí.

JAKUB

Odpusťte, ale já moc dobře vím, že vás rozčilím.

HARPAGON

Vůbec ne. Právě naopak, velice mě potěšíš. Milerád se dovím, jak se o mně smýšlí.

JAKUB

Když si to tedy tak přejete, pane, upřímně vám povím, že si z vás všude tropí smích, že si nás s vámi lidé na všech stranách dobírají a že jsou u vytržení, když si vás vezmou do prádla a do únavy si vyprávějí o vašem skrblictví. Jeden říká, že si dáváte tisknout zvláštní kalendáře, kde je jednou tolik suchých a postních dnů, abyste získal na postění, ke kterému nutíte všechny lidi v domě. Druhý hlásá, že vyvoláváte hádky se sluhy vždycky před vánoce nebo před jejich odchodem od vás, abyste měl záminku nic jim nedat. Třetí vypráví, že jste jednou pohnal k soudu sousedovic kočku, ježto prý vám sežrala kousek skopové kýty. Čtvrtý tvrdí, že vás jednou v noci chytili, jak ukrádáte svým vlastním koním ovsu, a že vám váš kočí, můj předchůdce, naložil potmě nevím kolik ran, o kterých jste neráčil ani muknout. A ostatně, chcete, abych vám to řekl? Člověk se nemůže vrtnout, aby neslyšel, jak vám lidé všude dávají co proto. Jste

terčem vtípů, všem jenom pro posměch. Nikdy o vás nemluví jinak než jako o lakomci, skrblíku, špínovi a lichváři.

HARPAGON

(třískaje ho) A ty jsi pitomec, darebák, šibal a nestyda!

JAKUB

No, netušil jsem to? Nechtěl jste mi věřit. Já jsem vám říkal, že vás rozčilím, když vám povím pravdu.

HARPAGON

Já tě naučím, jak mluvit!

Výstup šestý VALERIUS a JAKUB VALERIUS

(se smíchem) Jak vidím, mistře Jakube, dostal jsi za svou přímou špatnou odměnu.

JAKUB

Ach, u všech čertů! Do toho vám nic není, vy jelimánku, vy jeden důležitý pane! Dělejte si vtípy ze svého nářezu, až se vám ho dostane, a neposmívejte se mému.

VALERIUS

Ach, nezlob se, mistře Jakube, prosím tě.

(stranou) Jde na mne s fintou. Budu dělat hrdinu, a jestli je tak hloupý, že se mě zalekne, trochu mu nandám. **(Nahlas)** Víte vy vůbec, pane posměváčku, že já se nesměju, a jestli mě dopálíte, že já vás rozesměju trochu jinak? **(Hroze mu, zatlačí ho do pozadí jeviště)**

VALERIUS

Jen pomalu!

JAKUB

Co ? Cože ? Mně se zrovna nechce.

VALERIUS

Přestaň, prosím!

JAKUB

Jste drzoun!

VALERIUS

Mistře Jakube!

JAKUB

Jakýpak mistr Jakub tady? Jestli chytím hůl, řádně vás zmydlím.

VALERIUS

(sám nyní zatlačuje Jakuba) Co ? Hůl ?

JAKUB

Ó, nic takového přece neříkám.

VALERIUS

Víš ty, ty jeden pane Tlachale, že nakonec zmydlím já tebe?

O tom nepochybuji!.

VALERIUS

Že celkem vzato jsi jenom hloupý kuchtík?

JAKUB

Já vím.

VALERIUS

A že mě ještě neznáš ?

JAKUB

Ach, odpusťte mi!

VALERIUS

Ty mě, říkáš, zmydlíš ?

JAKUB

Říkal jsem to jenom žertem ...

VALERIUS

Ale já mám pro podobné žerty velmi málo pochopení. **(Nandávaje mu holí)** Věž, že jsi moc špatný šprý-mař.

JAKUB

Hrom aby do upřímnosti! Je to zatraceně Špatná vlastnost. Napříště se jí vzdám a nebudu mluvit pravdu. Můj pán má ještě jakž takž jisté právo mě bít, ale tenhle pan správce ... Však já se mu bohdá za to brzo pomstím.

Výstup sedmý

JAKUB, MARIE a FROSINA FROSINA

Nevíte, mistře Jakube, je-li váš pán doma?

JAKUB

Je, opravdu je. Víím to až tuze dobře.

FROSINA

Povězte mu, prosím vás, že jsme tady.

Výstup osmý

Předchozí bez JAKUBA MARIE

Ach, jak je to moje rozpoložení podivné, Frosino. Mám-li ti říci, co cítím, věz, že se toho shledání bojím.

FROSINA

A proč ? Co vás tak straší ?

MARIE

Jak se mě můžeš tak ptát? Což si nedovedeš představit úzkost osoby, která má spatřit mučidlo, jemuž má být odevzdána ?

FROSINA

Uznávám, že pan Harpagon není mučidlo, kterého

byste si mohla pro své sladké mdloby snad přát, a dobře na vaší tváři vidím, že vám tane na mysli ten plavovlásek, o kterém jste mi vyprávěla.

MARIE

Ano. Nemohu se tomu ubránit, Frosino. Zdvořilé návštěvy, které u nás konal, měly, přiznám se ti, na mou duši veliký vliv.

FROSINA

A dověděla jste se, kdo to vůbec je ?

MARIE

Kdo to je, to nevím, ale vím, že celým svým vzezřením je milování hodný, že bych si nevzala, moci o těch věcech rozhodovat sama, nikdy nikoho jiného nežli jeho a že nyní mimoděk nemálo přispívá k tomu, vidím-li v ženichovi, kterého mi matka hodlá dát, hroznou muku.

FROSINA

Ach ty můj božínku! Tihle plavovlásci jsou všichni milí a dovedou tu svoji líbivost dobře udat, ale většinou jsou chudí jako kostelní myši. Pro vás je lépe vzít si člověka staršího, se kterým se vám dostane velikého jmění. Ráda vám přiznávám, že smysly si po jisté stránce nepřijdou tak dobře na své a že je s podobným manželem třeba přemáhat jistý odpor. Ale ono to nebude trvat věčně a jeho smrt vám brzo dopomůže k tomu, že se budete moci provdat za ně-

koho milování hodnějšího, kdo vám všechno vynahradí.

MARIE

Ach můj Bože! Jak je to divné, Frosino, když musíme pro své štěstí toužebně čekat na něčí smrt. Ale smrt nedbává žádných našich plánů.

FROSINA

I jděte! Vy si ho přece berete jenom s tou podmínkou, že vás tu svou smrtí brzo zanechá jako mladou vdovu, to také bude jedním z článků svatební smlouvy. Byl by opravdu moc nestydatý, kdyby nejdéle do tří měsíců neumřel. Ale hled'te, tu je v celé své vznešenosti!

MARIE

Ach, jaká to postava, Frosino!

Výstup devátý
Předchozí a HARPAGON HARPAGON

(k Marii) Nehoršete se, má drahá krásko, že před vás předstupuji s brýlemi na nose. Vím, že vaše půvaby přímo bijí do očí, že jsou zraku sdostatek patrný a že není třeba k jejich objevení brýlí. Ale hvězdy pozorujeme také okuláry, a já tu slavnostně prohlašuji a přísahám, že jste hvězda,

nejkrásnější hvězda, která září v říši hvězd. Frosino, ona mi na to nic neodpovídá a nedává myslím najevo žádnou radost, že mě vidí.

FROSINA

Inu, to je tím, že je dosud úžasem celá zkoprnělá, a pak, dívky se vždycky ostýchají to, co cítí v duši, hned projevit.

HARPAGON

(k Frosině) Máš pravdu. **(K Marii)** Má dcera, drahoušku, vás přichází pozdravit.

Výstup desátý **Předchozí a ELIŠKA MARIE**

Vykonávám tuto návštěvu trochu pozdě, slečno.

ELIŠKA

Činíte, slečno, co jsem dávno měla udělat já. Bylo na mně, abych vás v tom předešla.

HARPAGON

Vidíte, jak je veliká. Ale býlí stále bují.

MARIE

(k Frosině, tiše) Jak je odporný!

HARPAGON

(k Frosině, tiše) Co říká krasavička?

Výstup jedenáctý

Předchozí a KLEANTES, VALERIUS a BRINDAVOINE HARPAGON

A zde je můj syn. Také spěchá, aby vám složil svou poklonu.

MARIE

(k Frosině) Ach Frosino, jaké to shledání! Je to právě ten, o kterém jsem ti vyprávěla.

FROSINA

(k Marii) Podivuhodná to shoda okolností!

HARPAGON

Vy se, vidím, divíte, že mám tak veliké děti. Ale já se jich obou dvou brzo zbavím.

Že jste roztomilý.

HARPAGON

Prokazujete mi velikou čest, drahoušku.

MARIE

(stranou) Jaký to netvor!

HARPAGON

Jsem vám za to smýšlení velice vděčen.

MARIE

(stranou) Já to již nevydržím.

KLEANTES

(k Marii) Abych vám pravdu řekl, slečno, této události bych se nenadál, a když mi otec onehdy vyjevilo svůj úmysl, nemálo mě překvapilo.

MARIE

Já vám, pane, mohu říci totéž. Je to netušené setkání a překvapilo mě stejně jako vás. Nebyla jsem na takovouto náhodu vůbec připravena.

KLEANTES

Je, slečno, sice pravda, že můj otec si nemůže vybrat lépe a že je mi velkým potěšením a ctí, mohu-li vás tu uvítat, ale přes to přese vše vás nemohu ujistit, že jsem celým tím plánem, podle kterého se máte stát mou macechou, nějak nadšen. Oslovovat vás tím jménem by mi působilo veliké obtíže, a já vám, prosím, toho titulu ani nepřeji. Snad se budou má slova některým uším zdát hrubými, ale já jsem přesvědčen, že vy je přijmete, jak se sluší a patří. Protože vám není neznámo, kdo jsem a jak jsem tím poškozován ve svých zájmech, jistě uznáte, že musím k tomu zamýšlenému sňatku pocítovat odpor, a konečně mi dovolíte, abych vám s dovolením svého otce řekl, že ten sňatek, záviset věc na mně, by se nikdy nestal skutkem.

HARPAGON

Toto oslovení je věru hodně nestoudné. Pěkně to vyznání příští maceše!

MARIE

A já, mám-li vám odpovědět, já vám musím říci, že smýšlím navlas stejně jako vy. Jestliže vy byste pocítoval nevoli, kdybyste mě měl zvat macechou, já bych nepochybně nepocítovala o nic menší, kdybich vás měla jmenovat pastorkem. Nemyslete si, prosím, že snad já vás míním takto zarmucovat. Nesmírně by mě mrzelo, kdybich byla příčinou vaší nelibosti, a nebudu-li k tomu nucena neodolatelnou mocí, zaručuji se vám svým slovem, že ke sňatku, který by vás rmoutil, nikdy nesvolím.

HARPAGON

Má pravdu. Na nezdvořilost nelze odpovědět jinak než takto. Omluvte, má drahá krásko, tu drzost mého syna. Je to hloupý mladík a bohužel si ještě neuvědomuje následky toho, co mluví.

MARIE

Ubezpečuji vás, že mě svou řečí vůbec neurazil. Naopak, velice mě potěšil, když mi vyjevil své smýšlení. Jsem ráda tomu jeho přiznání, a kdyby byl hovořil jinak, vážila bych si ho mnohem méně.

HARPAGON

Jste jistě hodně laskava, hodláte-li jeho provinění takto omlouvat. On časem zmoudří, a vy pak uvidíte, že svoje smýšlení změní.

KLEANTES

Nikoliv, otče, nemohu je změnit a snažně slečnu prosím, aby mi uvěřila.

HARPAGON

I hled'me tu nehoráznost! Je čím dál tím opovážlivější.

KLEANTES

Mám snad zradit své srdce ?

HARPAGON

Ještě? Neráčil bys obrátit list?

KLEANTES

Inu, když tedy chceš, abych mluvil jinak! Dovolte, slečno, abych tu zaujal místo svého otce a upřímně se vám přiznal, že jsem neviděl na světě tak krásnou ženu, jako jste vy, že tu neshledávám, co by se mohlo vyrovnat slasti líbit se vám, a že bych štěstí, zvat se vaším manželem, dával přednost před osudem nej-mocnějších knížat na světě. Ano, slečno, štěstí mít vás je v mých očích nejkrásnějším štěstím všech štěstí, ke kterému upínám veškerou svou

touhu. Není tu nic, co bych nebyl hotov pro nabytí tak vzácného jmění podniknout, a nejtěžší překážky ...

HARPAGON

Pomalů, synku, pomalu, prosím!

KLEANTES

Skládám slečně ty poklony místo tebe.

HARPAGON

Můj ty Bože! Mám také jazyk. Mohu se vyjádřit sám a nepotřebuji takového tlumočníka, jako jsi ty. Hej, přineste židle!

FROSINA

Ach, ne! Teď bude lépe, když se vypravíme na trh, abychom se dříve vrátili a vy jste potom měli všechen čas pro sebe.

HARPAGON

(k Brindavoinovi) Ať tedy zapřáhnou!

Výstup dvanáctý

Předchozí bez BRINDAVOINA HARPAGON

(k Marii) Prosím vás, má drahá krásko, za odpuštění, že mě nenapadlo, abych vám podal před odjezdem malé občerstvení.

KLEANTES

Já jsem se o ně postaral a dal jsem přinést několik mis čínských pomerančů, sladkých citronů a kandiso-vaného ovoce, vše na tvůj účet.

HARPAGON

(tiše) Valerie!

VALERIUS

(k Harpagonovi) On se zbláznil.

KLEANTES

Obáváš se, otče, že to nebude stačit? Slečna bude tak laskava a jistě nám to odpustí!

MARIE

To nebylo nikterak nutné.

KLEANTES

Viděla jste, slečno, kdy zářivější diamant než ten, co vidíte na otcově prsteníku ?

MARIE

Září opravdu silně.

KLEANTES

(stáhnuv otcí diamantový prsten a odevzdává je Marii) Musíte si jej prohlédnout zblízka.

MARIE

Je jistě velmi krásný, metá celou spoustu světél.

KLEANTES

(stavě se před Marii, která chce diamantový prsten vrátit) Ó, nikoliv, slečno! Je nyní v nejkrásnějších rukou na světě. Je to dar od mého otce.

HARPAGON

Ode mne?

KLEANTES

Není-liž pravda, milý otče? Že si přeješ, aby si slečna za svou lásku k tobě prsten podržela ?

(k synovi, tiše) Co?

KLEANTES

(k Marii) Ušlechtilé to přání. Dává mi na srozuměnou, abych vás přiměl ten prsten přijmout.

MARIE

Já jej nechci. ..

KLEANTES

(k Marii) Jděte. On si jej přece již nevezme.

HARPAGON

(stranou) Já vyletím z kůže!

MARIE

To by bylo ...

KLEANTES

(stále ji bráně prsten vrátit) Ne, říkám vám, ne! To byste ho urazila.

MARIE

Prosím. . .

KLEANTES

Nic, prosím, neproste!

HARPAGON

(stranou) Hrom aby .. .

KLEANTES

Slyšíte, jak se nad vaším odmítáním pohoršuje?

HARPAGON

(k synovi, tiše) Ach ty bídníku!

KLEANTES

(k Marii) Hled'te, jak je zoufalý.

HARPAGON

(hroze synovi) Ty lotře jeden!

KLEANTES

Není to mou vinou, otče. Dělán, co mohu, abych ji přiměl prsten si podržet, ale ona je umíněná.

HARPAGON

(s týmž posunkem) Šibeničníku!

KLEANTES

Vaše odmítání, slečno, je příčinou, že mě otec hubuje.

HARPAGON

(s týmž posunkem) Taškáři!

KLEANTES

Vy nakonec způsobíte, že se otec roznemůže. Smilujte se, slečno, a nezdráhejte se již!

FROSINA

(k Marii) Ach můj ty božínku! Nač to upejpání? Když si to pán přeje, tak si prsten nechte.

MARIE

(k Harpagonovi) Nechci vás, pane, rozčilovat, a proto si jej zatím ponechám. Ale později vám jej zase vrátím.

Výstup třináctý

Předchozí a BRINDAVOINE BRINDAVOINE

Je tu, pane, nějaký člověk a chce s vámi mluvit.

HARPAGON

Pověz mu, že nemám kdy. Ať přijde jindy.

BRINDAVOINE

Říká, že vám nese peníze.

HARPAGON

(k Marii) Omluvte mě, prosím! Přijdu hned.

Výstup čtrnáctý

Předchozí a LA MERLUCHE LA MERLUCHE

(vbíhaje a porážíje Harpagona) Pane ...

HARPAGON

(padaje) Ach, umírám.

KLEANTES

Co je ti, otče?

HARPAGON

Ten šibal je jistě podplacen mými dlužníky, aby mi srazil vaz.

VALERIUS

(k Harpagonovi) Snad to nebude tak zlé.

LA MERLUCHE

(k Harpagonovi) Odpusťte mi to, pane, ale já jsem myslel, že udělám dobře, když si pospíším.

HARPAGON

Co tu pohledáváš, ty pacholku ?

LA MERLUCHE

Jdu vám oznámit, že koně nemají podkovy.

HARPAGON

Ať je tedy Jakub hned odvede k podkováři.

KLEANTES

Já zatím, otče, než je podková, provedu místo tebe slečnu po bytě a doprovodím ji do zahrady, kam dám přinést svačinu.

Výstup patnáctý

HARPAGON a VALERIUS HARPAGON

Ty, Valerie, dohlédni na všechno a hled' mi, prosím tě, z těch věcí co možná nejvíce zachránit, abychom to mohli vrátit kupci zpátky.

VALERIUS

Jak račte.

HARPAGON

(sám) Ó ty jeden nestydatý synu! Chceš mě přivést na žebráckou hůl?

Opona

ČTVRTÉ DĚJSTVÍ

Výstup první

KLEANTES, ELIŠKA, MARIE a FROSINA

KLEANTES

Pojdme sem, zde budeme mnohem bezpečnější. Tady není již nikoho, komu bychom nedůvěřovali, a můžeme tedy mluvit otevřeně.

ELIŠKA

Ano, slečno, můj bratr se mi svěřil, jak velice vás miluje. Víím, jaké hoře a trápení mohou mít takové překážky za následek, upřímně vás ujišťuji, že jevíím o vaše štěstí co nejsrdečnější zájem.

MARIE

Je jisté sladkou útěchou, vidíme-li jevit zájem o svoje starosti takovou bytost, jako jste vy, a já vás, slečno, zapřísahám, abyste mi toto ušlechtilé přátelství, které je tou měrou s to zmírnit krutost osudu, navždy zachovala.

FROSINA

Jste vy to ale dva pyde neštěstí! Proč jste mi o té věci neřekli dříve ? Jisté bych tyhle vaše strachy zažehnala a nehnala bych to až tam, kde to ted bohužel je.

KLEANTES

Co chceš? On tomu takto chtěl sám můj nešťastný osud. Ale na čem jste se rozhodla vy, má krásná Marie?

MARIE

Ach běda! Je v mé moci se na něčem rozhodovat svobodně ? A mohu ve své závislosti něco jiného než jenom chovat zbožná přání ?

KLEANTES

Nenajdu tedy ve vašem srdci jiné opory než pouhá přání? Není v něm účinnivého soucitu, nápomocné laskavosti a všeho schopné lásky?

MARIE

Co vám mám říci ? Vpravte se do mého postavení, a seznáte, co mohu dělat. Rad'te a rozkazujte mi. Ponechám vše na starosti vám. Pokládám vás za příliš rozumného, abyste na mně hodlal žádat více, než co mi může dovolit čest a slušnost.

KLEANTES

Nač mě to jenom omezujete, když mě tu odkazujete jediné na to, co mi ráčí dovolit obtížné pocity strohé cti a úzkostlivé slušnosti ?

MARIE

Co však mám dělat, povězte! I kdybych nakrásně nedbala celé té spousty ohledů, kterými je vázáno naše slabé pohlaví, je tu úcta k mé matce. Vždycky mě vy-

chovávala s největší láskou, a já bych se sotva odhodlala ji zarmoutit. Jednejte a působte na ni vy. Vynaložte všechno své úsilí, abyste si ji naklonil. Čiňte a mluvte, co vám bude libo,

všechno vám dovoluji, a bude-li to záviset jenom na tom, zda se pro vás vyslovím, ráda k tomu svolím a upřímně se jí ze všeho toho, co k vám cítím, sama vyznám.

KLEANTES

Ach Frosino, má milá Frosino, chceš nám pomoci ?

FROSINA

Ach můj ty božínku! Jak se jenom můžete tak ptát? Ráda, z toho srdce ráda vám pomohu. Víte, že jsem svou náturou náramně lidumilná. Nebesa mě neobdařila kamenným srdcem, a já, když vidím dva lidi se ve vši dobrotě a počestnosti vzájemně milovat, já tuze ochotně prokazuju nějaké ty službičky. Co bychom mohli tady dělat ?

KLEANTES

Přemýšlej, chvilku, prosím!

MARIE

Vnes trochu světla do naší tmy.

ELIŠKA

Vymysli, jak rozplést, cos byla zapletla.

FROSINA

Ono je to hodně těžké. **(K Marii)** Co se vaší matky týká, to je rozumná osoba. Tu bychom možná získali a

pohnuli, aby věno, které hodlá dát otci, dala synovi. **(Ke Kleantovi)** Ale horší je, že vaším otcem je - váš otec.

KLEANTES

Ba.

FROSINA

Když se mu dostane odmítnutí, myslím, že se zatvrdí a nebude mít chuť svolit k vašemu sňatku. Snad by bylo dobře, aby odmítnutí přišlo s jeho strany, a hledět mu vaši osobu nějakým způsobem znechutit.

KLEANTES

Máš pravdu.

FROSINA

Ano, mám, mám pravdu. Dobře to vím. Zde by tedy bylo třeba tohohle. Ale háček je v tom, jak to zaonačit. Počkejte! Kdybychom našli nějakou obstarožnější ženskou, která by měla moje nadání a uměla by s pomocí malého průvodu, námi opatřeného, a nějakého toho vypůjčeného zvučného jména markýzy nebo hraběnky, dejme tomu z dolní Bretaně, dobře zahrát vznešenou dámu, dovedla bych už vašemu otci namluvit, že je to ohromně bohatá osoba, která kromě svých domů má nejméně jedenkrát sto tisíc tolarů na hotovosti, že je do něho celá pryč a že si nic tak nepřeje, jako být jeho ženou a odevzdat mu svatební smlouvu na veškerý svůj movitý a nemovitý majetek.

Nepochybuju, že by popřál mým slovům sluchu. On vás sice má, jak vím, hodně rád, slečno, ale peníze má přece jen o trošku raději. Jakmile by se dal tím vнадidlem zlákat a od vás potom upustil, bylo by nám už jedno, kdyby poznal, jak se to s tou naší markýzou po pravdě má, a z toho svého bludu vystřízlivěl.

KLEANTES

To je velice dobrý nápad.

FROSINA

Počkejte. Právě si vzpomínám na jednu svou přítelkyni, která se nám bude na to moc dobře hodit.

KLEANTES

Dovedeš-li věc ke zdárnému konci, Frosino, můžeš být jista mou vděčností. Ale my, má krásná Marie, my, prosím, hledme již získat vaši matku. Překazit ten sňatek dá mnoho práce. Napněte za tím cílem, zapřísahám vás, všechny své síly, pokud vám to jenom bude lze. Využijte veškeré moci, kterou vám na ni skýtá její veliká láska k vám. Rozviňte bez výhrady své výmluvné vděky, všechny ty všemocné půvaby, které dalo nebe vašim očím a ústům, a neopomíňte, prosím, ze všech těch něžných slov, sladkých proseb a jiných lichotek, kterým, jak jsem přesvědčen, nelze nic odmítnout, ani jediného slůvka, jediné prosbičky a jediné lichotky.

MARIE

Učiním, co bude v mých silách, a na nic nezapomenu.

Výstup druhý

Předchozí a HARPAGON HARPAGON

(nepozorován, stranou) Ouvej! Můj syn líbá své příští maceše ruku a jeho příští macecha se nikterak nebrání. Ze by tu bylo nějaké tajemství?

ELIŠKA

Náš otec!

HARPAGON

Kočár již čeká. Můžete jet, prosím.

KLEANTES

Protože ty, otče, sám nepojedeš, doprovodím dámy já.

HARPAGON

Nikolivěk. Ty zůstaneš doma. Ony pojedou samy. Já tě tu potřebuji.

Výstup třetí

HARPAGON a KLEANTES

HARPAGON

Jáčku, Kleante, když si odmyslíš, že to bude tvá macecha, jak se ti ta osoba líbí ?

KLEANTES

Jak se mi líbí?

HARPAGON

Ano, její vzhled, její tělo, její krása a její duch.

KLEANTES

Taktak.

HARPAGON

A dále?

KLEANTES

Mám-li být k tobě upřímný, nenašel jsem na ní, co jsem předpokládal. Její vzhled je nadmíru koketní, její tělo nesouměrné, její krása podprůměrná a její duch co nejvšednější. Nemysli si, otče, že to říkám snad proto, abych ti ji zošklivil. Macecha jako macecha. Budu mít tuhle v lásce stejně jako jinou.

HARPAGON

Ale tys jí přece tady říkal...

KLEANTES

Řekl jsem jí několik zdvořilůstek tvým jménem, a jenom proto, abych se jí zalichotil.

HARPAGON

Tak ty bys k ní nemohl pociťovat náklonnost ?

KLEANTES

Já ? Vůbec ne.

HARPAGON

To mě velice mrzí, neboť to hatí jistou moji myšlenku. Když jsem ji tu tak viděl, uvažoval jsem o svém věku, a vtom mě napadlo, že by mě lidé, vidět mě se ženit

s tak mladou dívkou, mohli snadno pomlouvat. A tento zřetel mě přiměl k tomu, že jsem chtěl od svého záměru upustit. Ale poněvadž jsem se o ni ucházel a jsem jí zavázán už slovem, byl bych ji dal, kdybys neprojevil tu nechť, tobě, milý synu.

KLEANTES

Mně?

HARPAGON

Tobě.

KLEANTES

Za ženu ?

HARPAGON

Za ženu.

KLEANTES

Nuže, hled', otče! Je sice pravda, že není tak docela podle mého vkusu, ale já, abych ti udělal radost, já, chceš-li tomu, já si ji vezmu.

HARPAGON

Já? Já, synu, jsem rozumnější, než si myslíš. Nechci znásilňovat tvé city.

KLEANTES

Odpusť mi, otče, ale já se z lásky k tobě pře-mohu.

HARPAGON

Nene. Manželství bez náklonnosti nemůže být šťastné.

KLEANTES

Náklonnost se možná později dostaví, otče. Vždyť se přece říká, že láska je často plodem manželství.

HARPAGON

Nene. Jako rozumný muž nesmím takovou věc riskovat. Mohlo by to mít mrzuté následky, a ty si já nechci vzít na svědomí. Kdybys k ní cítil trochu náklonnosti, budiž, bez váhání bych svolil, aby sis ji vzal místo mne. Ale poněvadž tomu tak není, přidržím se svého původního plánu a ožením se s ní sám.

KLEANTES

Nuže, když se věci mají takto, musím ti, otče, otevřít srdce a odhalit ti naše tajemství. Pravda je taková, že ji miluji od prvního dne, kdy jsem ji spatřil na procházce, že v té chvíli bylo hned mým úmyslem požádat tě o dovolu, abych se s ní mohl oženit, a že mě od toho odvrátilo jenom tvoje vyjádření a obava před tvou nelibostí.

HARPAGON

Byl jsi u nich na návštěvě?

KLEANTES

Byl, otče.

HARPAGON

Mnohokrát?

KLEANTES

Na tu dobu bylo těch návštěv dosti.

Přijaly tě laskavě ?

KLEANTES

Velmi laskavě, aniž však věděly, kdo jsem. A právě proto byla Marie nyní tak překvapena.

HARPAGON

A vyznal ses jí ze své touhy a řekls jí o svém úmyslu se s ní oženit ?

KLEANTES

Zajisté. Zmínil jsem se o tom i její matce.

HARPAGON

A ona přála, jako matka své dcery, tvé nabídce sluchu ?

KLEANTES

Ano, a to více než jenom zdvořile.

HARPAGON

A její dcera tvou lásku opětuje?

KLEANTES

Mohu-li věřit zdání, chová ke mně jisté city.

HARPAGON

(stranou tiše) Jsem věru rád, že jsem to tajemství na něm vyzvěděl. Toho jsem si právě přál.
(Nahlas) Nuže, hled', milý synu, co a jak! Tobě teď bude pěkně pustit tu lásku z hlavy, ihned každého dalšího usilování o osobu, o kterou se ucházím já pro sebe, zanechat a v krátkém čase si vzít tu, kterou jsem ti určil.

KLEANTES

Ach, tak! Ty tedy, otče, na mne jdeš takhle? No dobrá! Když to dospělo tak daleko, věz, že se své lásky nikdy nevzdám, že není na světě prostředků, ke kterým se neuteku, abych ti Marii vyrval, a máš-li ty snad souhlas její matky, že já budu mít jiné spojence, kteří budou pro mne bojovat.

HARPAGON

Cože, šibeničníku? Ty máš tu drzost lézt mi do zelí ?

KLEANTES

To ty mně do něho lezeš. Já jsem v něm byl první.

HARPAGON

Což nejsem tvůj otec? Nejsi mi snad povinen sy-novskou úctou?

KLEANTES

Tohle nejsou věci, ve kterých jsou děti povinny dbát úcty k rodičům. Láska nikoho nezná.

HARPAGON

Já tě naučím znát svého otce ranami holí!

KLEANTES

Tady žádné tvoje hrozby nic nepomohou.

HARPAGON

Ty se zřekneš Marie!

KLEANTES

Nikdy!

HARPAGON

Hůl! Podejte mi rychle hůl!

Výstup čtvrtý
Předchozí a JAKUB JAKUB

Co, co, co, pane, co se děje? Co račte?

KLEANTES

Mně je všechno jedno!

JAKUB

(ke Kleantovi) Tiše, pane, tiše!

HARPAGON

Mluvit se mnou takhle drze!

JAKUB

(k Harpagonovi) Ach, nechte ho, pane!

KLEANTES

Já neustoupím!

JAKUB

(ke Kleantovi) Co? Svému otci?

HARPAGON

Nech mne!

JAKUB

(k Harpagonovi) Co? Vy chcete svému synovi? To patří ještě tak mně.

Abych dokázal, že mám pravdu, určím za rozhodčího našeho sporu tebe, Jakube.

JAKUB

(ke Kleantovi) Jděte na chvíli pryč.

HARPAGON

Miluji dívku, kterou si hodlám vzít, a ten šibeničník je tak drzý, že ji miluje také, a činí si na ni nároky přes můj výslovný zákaz.

JAKUB

Ó, to nečiní dobře.

HARPAGON

Není to hrozné, když syn chce soupeřit s vlastním otcem? Neměl by se z úcty ke mně vystříhat každého dotýkání mých citů?

JAKUB

Máte pravdu. Já mu, prosím, domluvím. Počkejte.

KLEANTES

(k Jakobovi, který k němu přistoupí) No dobrá. Když tě otec povolal za rozhodčího, souhlasím. Mně je docela jedno, kdo jím je. Zůstavím tedy, Jakube, ten náš spor tvému rozhodnutí i já.

JAKUB

To mi prokazujete opravdu velikou čest.

KLEANTES

Jsem po uši zamilován do jedné mladé dívky, která

opětuje mé city a přijímá vděčně přísahy mé věrnosti, a můj otec si usmyslil kalit naše štěstí a uchází se o ni sám.

JAKUB

To jistě nečiní dobře.

KLEANTES

Nijak se v tom věku nestydí myslit ještě na ženění. Sluší se mu, aby se ještě zamilovával? Neměl by se této vášně vzdát ve prospěch mladých lidí?

JAKUB

Máte pravdu. Váš pan otec čtveračí. Dovolte, abych mu řekl pár slov. **(K Harpagonovi)** Nuže, hled'te, pane. Váš syn není tak tvrdohlavý, jak tvrdíte, a dá si říci. Prohlašuje, že si je vědom úcty, kterou vám je povinen, že vybuchl jenom v prvním vzkypění a že se nebude zdráhat a poslušně se všemu, co vám bude libo, podvoU, ale vy prý s ním musíte napříště zacházet trochu lépe než dosud a najít mu za ženu osobu, se kterou by mohl být spokojen.

HARPAGON

Hm. Pověz mu, Jakube, že se za to bude moci ode mne nadít všeho možného a že mu s výjimkou Marie ponechám úplnou volnost si vybrat, koho bude chtít.

JAKUB

Dobrá. **(Ke Kleantovi)** Nuže, hled'te, pane. Váš

otec není tak nerozumný, jak ho líčíte, a ujišť'uje mě, že ho rozčililo jenom to vaše vybuchnutí, že vám má za zlé jenom způsob vašeho chování a že vám rád popřeje všeho, čeho si žádáte, ale vy prý s ním musíte napříště jednat poněkud slušněji a osvědčovat mu úctu, oddanost a poslušnost, kterými je syn povinen svému otci.

KLEANTES

Ach Jakube, můžeš ho ubezpečit, že mu budu navždy nejoddanějším synem na světě a nikdy neučiním nic než to, co bude jeho vůlí, ale musí mi zaslíbit Marii.

JAKUB

(k Harpagonovi) Už je to, pane. Svoluje ke všemu, co říkáte.

HARPAGON

Tak vida! Výborně!

JAKUB

(ke Kleantovi) Už je to hotovo, pane. Je vašimi sliby uspokojen.

KLEANTES

Chválabohu!

JAKUB

Teď vám, pane, už nezbývá - než si spolu pěkně promluvit. Teď jste zajedno. Škorpili jste se spolu jenom z nedorozumění.

KLEANTES

Ach milý Jakube, budu ti po celý život vděčen!

JAKUB

I není zač, pane!

HARPAGON

Udělal jsi mi velkou radost, Jakube. To si zaslouhuje odměny. **(Hrabe se v kapse)**

JAKUB

(natáhne ruku)

HARPAGON

(vytáhne z kapsy jenom kapesník) Jdi, nikdy ti to nezapomenu, ubezpečuji tě.

JAKUB

Tisíckrát děkuju.

Výstup pátý

HARPAGON a KLEANTES KLEANTES

Odpusť mi, milý otče, tu mou prchlivost, kterou jsem se dal strhnout.

HARPAGON

I to nic nebylo.

KLEANTES

Ujišťuji tě svou nejupřímnější lítostí.

HARPAGON

A já, já tebe nejupřímnější radostí, že tě vidím přicházet k rozumu.

KLEANTES

Jak jsi hodný, když na mé provinění obratem zapomínáš!

HARPAGON

Když se děti navrátí ke svým povinnostem, zapomínají rodiče na jejich provinění velmi lehce.

KLEANTES

Jakže? Ty nepocit'uješ v srdci proti mně za všechny ty hloupostí ani trochu trpkosti ?

HARPAGON

Zavazuješ mě k tomu svou opětovnou poslušností a úctou.

KLEANTES

Slibuji ti, otče, že si vzpomínku na tvou dobrotu uchovám v srdci až do nejděšší smrti.

HARPAGON

A já, já ti zase slibuji, že tu není ničeho, co ode mne nedostaneš.

KLEANTES

Ó, já na tobě již nic nežádám, otče. Dals mi již dosti, když jsi mi dal Marii.

HARPAGON

Cože?

KLEANTES

Říkám, že jsem tebou již sdostatek uspokojen a že nalézám všechno bohatství ve tvé dobrotě, která mi zaslibuje Marii.

HARPAGON

A kdo ti říká, že ti zaslibuji Marii ?

KLEANTES

Ty, milý otče.

HARPAGON

Já?

KLEANTES

Zajisté.

HARPAGON

To tys tu přece prohlásil, že se jí vzdáváš!

KLEANTES

Já že se jí vzdávám ?

HARPAGON

Ano!

KLEANTES

Ale vůbec ne!

HARPAGON

Neupustils ode všech nároků na ni ?

KLEANTES

Naopak, vznáším je hlasitěji než kdy jindy!

HARPAGON

Co, ty šibeničníku, už zase ?

KLEANTES

Nic mě od toho neodvrátí!

HARPAGON

No počkej, zrádce!

KLEANTES

Čiň, co ti libo!

HARPAGON

Zakáži ti navždy domov!

KLEANTES

Prosím!

HARPAGON

Vykáži tě!

KLEANTES

Vykaž!

HARPAGON

Zřeknu se tě jako syna!

KLEANTES

Budiž!

HARPAGON

Vydědím tě!

KLEANTES

Dělej, co chceš.

HARPAGON

A dám ti na cestu svoje prokletí!

KLEANTES

Co bych si s tímhle tvým dárečkem počal ?

Výstup šestý

KLEANTES a LA FLECHE LA FLECHE

(přicházejí ze zahrady s malou skřínkou v ruce) Ach, to jsem rád, pane, že vás tu nalézám. Pojd'te rychle za mnou!

KLEANTES

Co se stalo ?

LA FLECHE

Pojd'te za mnou, povídám. Je nám spomoženo.

KLEANTES

Cože?

LA FLECHE

Tady je, pane, co potřebujete.

KLEANTES

Co?

LA FLECHE

Pásl jsem po tom celý den.

KLEANTES

A co to je?

LA FLECHE

Pokladna vašeho otce. Vypálil jsem mu ji.

Jak jsi to provedl?

KLEANTES

LA FLECHE

Všechno vám povím. Ale teď se spasme! Slyším ho křičet.

Výstup sedmý

HARPAGON sám HARPAGON

(vbíhaje bez klobouku, křičí už ze zahrady) Zloděj! Vrah! Loupežník! Chyťte ho! Chyťte ho! Ó spravedlnosti! Spravedlivé nebe! Jsem ztracen! Jsem zničen! Zabili mě! Ukradli mi peníze! Kdo to může být? Kam se poděl? Kde vězí? Kde se schoval? Co podniknout, abych ho dopadl? Kam se rozběhnout? Není snad tam? Nebo tady? Kdo je to? Stůj! **(Chytaje sám sebe za ruku)** Vrat' mi mé peníze, taškáři... Ach, to jsem já. Už se mi z toho plete rozum, a já nevím, kdo jsem, kde jsem a co dělám. Achich! Mé milé peníze! Mé chudinky penízky! Oloupili mě o vás, vy moji hodní přátelé, a já, připraven o vás, já jsem s vámi pozbyl své jediné podpory, své útěchy, své radosti. Jsem hotov a nemám na tomto světě již co pohledávat. Bez vás nemohu žít. Je se mnou amen, jsem u konce svých sil, umírám, jsem mrtev, jsem pohřben! Což tu není nikoho, kdo by mi ráčil po-

moci? Kdo by mi vrátil mé milované penízky, nebo mi dal aspoň vědět, kdo mi je vzal, a vzkřísil mě tak opět k životu? Ne? Co říkáte? Nikde nikdo! Ať již spáchal tu krádež kdokolivěk, musil si to moc dobře vyčíhat. Vybral si, šibal, právě chvíli, kdy jsem rozmlouval se svým zrádným synem. Pojd'me! Dojdu si pro spravedlnost a dám vyslechnout celý dům, služky, sluhy, syna, dceru a nakonec i sebe. Jaká to hromada lidí! Ať se podívám na kohokoliv z nich, na každého mám podezření a každý se mi zdá zlodějem! Ach! O kom si to tam šeptají? O tom, kdo mě okradl? Co to tam nahoře tropí za povyk? Je tam snad ten můj zloděj? Ó, smilujte se nade mnou, a víte-li někdo o mém zloději, poníženě vás prosím, povězte mi to! Neskrývá se mezi vámi? Všichni na mne patří a potichu se hihňají. Uvidíte, že jsou na té krádeži, spáchané na mně, nepochybně spoluvinní. Nuže, rychle! Pro komisaře, dráby, profousy, soudce, mu-čidla, šibenice a katy! Dám všechny oběsit, a ne-shledám-li se znovu se svými penězi, oběsím nakonec sám sebe.

Opona

PÁTÉ DĚJSTVÍ

Výstup první
HARPAGON a KOMISAŘ KOMISAŘ

Bud'te bez starosti! Vyznám se bohudík ve svém řemesle. Nevyšetřuji dnes krádež po prvé a chtěl bych mít tolik pytlů zlata, co lidí jsem už přivedl na šibenici.

HARPAGON

Však je také v zájmu samých soudních úřadů, aby se té věci náležitě ujaly. Nepomohou-li mi mé peníze najít, poženu spravedlnost před spravedlnost.

KOMISAŘ

Musíme zavést patričné vyšetřování. Kolik, říkáte, v té skřínce bylo ?

HARPAGON

Rovných deset tisíc tolarů.

KOMISAŘ

Deset tisíc tolarů!

HARPAGON

Deset tisíc tolarů!

KOMISAŘ

Krádež opravdu nemalá.

HARPAGON

Za tak ohavný zločin není žádný trest dosti těžký, a nebude-li potrestán, nebudou již bezpečny ani nejposvátnější věci člověka.

KOMISAŘ

V jakých druhích peněz ta částka byla?

HARPAGON

V dobrých luisdorech a poctivých pistolích.

KOMISAŘ

A koho z krádeže podezíráte?

HARPAGON

Všechny lidi. A žádám, abyste zatkl celé město se všemi jeho předměstími.

KOMISAŘ

Lépe, věřte, nikoho neplašit a hledět potichu získat nějaké důkazy, abychom potom mohli přistoupit se vší přísností zákona k vymáhání peněz vám uzmu-tých.

Výstup druhý

Předchozí a JAKUB

JAKUB

(vstupuje v pozadí, obrácen zády) Za chvíli, doufám, přijdu. Vy mi ho zatím zapíchněte, opalte mu nohy,

potopte ho do vařící vody a nakonec mi ho pověste na strop.

HARPAGON

Koho to ? Mého zloděje ?

JAKUB

Ale mluvím o pašíku, co mi před chvilkou poslal váš správce, a já vám ho chci upravit podle svého původního předpisu.

HARPAGON

O to zde nyní nejde. Teď ti bude promluvit si tadyhle s tím pánem o něčem jiném.

KOMISAŘ

(k Jakobovi) Nic se nelekejte. Nechci vám nic zlého. Všechno se odbude ve vší mírností.

JAKUB

Pán je také pozván na večeři?

KOMISAŘ

Nesmíte, milý příteli, svému pánu nic skrývat.

JAKUB

Ukážu, na mou duši, co všechno umím, a počastuju vás, jak mi bude jenom možno.

HARPAGON

O to tu neběží.

JAKUB

Jestli snad není má kuchyně tak dobrá, jak bych si
přál, je to vinou vašeho správce, který mi přistříhl tou svou spořivostí řádně křídla.

HARPAGON

Proradníku jeden! Jde o jinou věc než o večeři. Chci, abys mi pověděl, co víš o penězích,
které mi ukradli.

JAKUB

Vám někdo sebral peníze?

HARPAGON

Ano, taškáři, a já, jestli mi je nevrátíš, já tě dám hned pověsit!

KOMISAŘ

Nekřivďte mu, proboha! Čtu na jeho tváři, že je to poctivý chlapík a že vám prozradí, co
chcete vědět, aniž se dá zavřít. Ano, milý příteli, vyznáte-li se nám, nic se vám nestane a
budete svým pánem patřičně odměněn. Vašemu pánovi dnes někdo vzal peníze, a nás by
zajímalo, zda o té věci nic nevíte.

JAKUB

(**stranou**) A tohle se mi právě hodí, abych se mohl pomstít našemu správci. Od té doby, co k
nám přišel, je miláčkem a všechno se řídí jenom podle něho. A mne ty jeho nedávné rány holí
stále ještě pálí.

HARPAGON

Co si to tam přežvykuješ ?

KOMISAŘ

Nechte ho, pane. Uvažuje. Připravuje se vám vyjít vstříc. Však já jsem říkal, že je to poctivec.

JAKUB

Když tedy, pane, na mně chcete, abych vám o tom něco pověděl, myslím, že pachatelem je
váš milovaný správce.

HARPAGON

Valerius ?

JAKUB

Ano.

HARPAGON

On, který se mi vždycky zdál tak věrným ?

JAKUB

On. Myslím, že vás okradl on.

HARPAGON

A z čeho tak soudíš ?

JAKUB

Z čeho ?

HARPAGON

Ano.

JAKUB

Soudím . . . Soudím tak z toho, že si to myslím.

KOMISAŘ

Ale tu je nutno uvést důvody, které pro to máte.

Viděl jsi ho snad obcházet kolem místa, kde jsem ty peníze ukryl ?

JAKUB

Ano, viděl. Kde jste ty peníze měl?

HARPAGON

Na zahradě.

JAKUB

A já ho viděl obcházet právě kolem zahrady. A v čem ty peníze byly ?

HARPAGON

Ve skřínce.

JAKUB

Tu to máme. Viděl jsem u něho skříňku.

HARPAGON

A jak ta skříňka vypadala? Hned uvidím, byla-li to ta moje.

JAKUB

Jak vypadala ?

HARPAGON

Ano.

JAKUB

Vypadala ... Vypadala jako skříňka.

KOMISAŘ

To se samo sebou rozumí. Ale popište ji blíže, abychom viděli, byla-li to ona.

JAKUB

Byla to taková veliká skříňka.

HARPAGON

Ta, co mi ukradli, byla malá.

JAKUB

Nu ano. Když se to vezme podle objemu, byla vlastně malá. Já ale o ní říkám, že byla veliká, pro to, co obsahovala.

KOMISAŘ

A v jaké barvě byla ?

JAKUB

V jaké barvě byla ? Byla taková . . . taková barevná . . . Nemohli byste mi, prosím, připomenout?

HARPAGON

Ach!

JAKUB

Nebyla červená ?

HARPAGON

Nikolivěk, šedá!

JAKUB

Ba, právě, právě! Šedočervená. Tak jsem to chtěl vlastně říci.

HARPAGON

Není nejmenší pochyby. Byla to dozajista ona. Sepište, pane, sepište s ním protokol! Ó dobré nebe! Komu napříště věřit? Člověk nemůže přísahat na

nikoho, a já si myslím, že bych jednoho krásného dne mohl být okraden i sám sebou.

JAKUB

(k Harpagonovi) Hled'te ho, pane! Jde právě sem. Neračte mu alespoň říkat, že jsem vám to na něj pověděl já.

Výstup třetí

Předchozí a VALERIUS HARPAGON

Pojd' sem a vyznej se z nejčernějšího zločinu, z nej-strašnějšího úkladu, jakého se kdy někdo dopustil!

VALERIUS

Co si přejete, pane ?

HARPAGON

Co, ty proradníku? Ty se nad svým zločinem nerdíš?

VALERIUS

O jakém zločinu to hovoříte ?

HARPAGON

O jakém zločinu to hovořím, bídáku? Jako bys nevěděl, co mám na mysli! Marně by ses pokoušel zapírat. Věc je mi známa, o všem mě zpravili. Jak je možno zneužít takto mé dobroty, lstivě se ke mně

vloudit s úmyslem mě zradit a vyvést mi takový kousek ?

VALERIUS

Když, pane, všechno již víte, nechci se vykrucovat a nic vám zapírat.

JAKUB

(stranou) Co ? Že bych bezděky uhodl ?

VALERIUS

Mínil jsem jednou o tom s vámi promluvit a chtěl jsem proto vyčkat jenom příznivých okolností. Ale když se již stalo, zapřísahám vás, abyste se na mne nehoršil a vyslechl mé důvody.

HARPAGON

Jaké mi to, jářku, můžeš uvést důvody, ty bídný zloději ?

VALERIUS

Toho jména jsem si věru nezasloužil, pane. Je sice pravda, že jsem se na vás dopustil nepěkného činu, ale mé provinění se dá přece jenom omluvit.

HARPAGON

Cože? Omluvit? Takový úklad, takové zákeř-nictví?

VALERIUS

ó, nerozčilujte se, prosím. Až mě vyslechnete, uvidíte, že celé to zlo není tak veliké, jak je vidíte vy.

To zlo není tak veliké, jak je vidím já! Je to moje vlastní krev, moje nitro, ty šibeničníku!

VALERIUS

Vaše krev, pane, nepadla do špatných rukou. Jsem z takového rodu, že ji nemohu zneuctít, a na celé té věci není nic, co bych nemohl napravit.

HARPAGON

To si také myslím. Musíš všechno odčinit.

VALERIUS

Vaší cti se dostane plného zadostučinění, pane.

HARPAGON

Tady přece neběží o žádnou mou čest. Ale pověz mi, co tě k tomu přivedlo.

VALERIUS

Co? Vy se mě ptáte?

HARPAGON

Ano, ptám se tě.

VALERIUS

Bůžek, který s sebou nosí omluvy všeho, k čemu nás donucuje.

HARPAGON

Cože?

VALERIUS

Láska.

Láska ?

VALERIUS

Ano.

HARPAGON

Pěkná láska, pěkná to láska, na mou věru! Láska k mým penězům.

VALERIUS

Nikoliv, pane. Nebylo to vaše bohatství, co mě tu pokoušelo. Tím jsem nebyl oslněn. Slavnostně tu prohlašuji, že si již nečiním z vašich statků na nic nároků, ponecháte-li mi ten, který mám.

HARPAGON

To tak, u všech čertů! Nic ti nenechám! A podívejme se na tu drzost! Chtít na mně, aby si mohl podržet, co hodlal získat sprostou krádeží.

VALERIUS

Vy to nazýváte krádeží?

HARPAGON

Nazývám-li to krádeží! Takový poklad!

VALERIUS

Je to poklad, máte pravdu. Nejdrahocennější poklad, který nepochybně máte. Ale vy, pane, tím, že mi jej ponecháte, nic přece neztratíte. Prosím vás o něj, prosím vás o ten vděkuplný poklad! Chcete-li osvědčit svou dobrotu, musíte mi jej přičknout!

Nikolivěk, nic takového neučiním! Ale co to všechno znamená ?

VALERIUS

Přislíbili jsme si obapolnou věrnost a vzájemně jsme si přísahali, že se nikdy neopustíme.

HARPAGON

To přísahání si věru zaslouží obdivu a to slibování je žertovné.

VALERIUS

Ano, navždy jsme se jeden druhému zaslíbili.

HARPAGON

Já se mezi vás už vložím, ubezpečuji tě.

VALERIUS

Nás dva může rozloučit jedině smrt.

HARPAGON -

To jsi po mých penězích zpropadeně posedlý.

VALERIUS

Už jsem vám přece řekl, pane, že to nebyla ziskuchtivost, co mě k tomu dohnalo. Mé srdce nejednalo z popudu, který mi tu přičítáte. Znovu vás ujišťuji, že mi to rozhodnutí vnukla pohnutka ušlechtlejší.

HARPAGON

Nakonec ještě uvidíte, že chce mé tolarý jenom z křesťanské lásky. Ale já už si najdu rady, a spravedl-

nost mi dá, ty jeden nestydatý šibeničníku, ve všem zadostučinění.

VALERIUS

Použijte ji, jak vám bude libo. Já jsem odhodlán snášet všechno příkoří, ve kterém se vám zlíbí. Ale velni vás prosím, abyste aspoň věřil, že tu lze obviňovat, je-li to již hřích, jedině mne, a vaše dcera že nenese na ničem ani nejmenší viny.

HARPAGON

To si také myslím. To by bylo opravdu podařené, aby měla v tom zločinu prsty i moje dcera. Ale já nyní chci tu svoji krev. Kam jsi mi ji unesl?

VALERIUS

Já unesl? Já jsem ji přece neunesl. Je stále ještě ve vašem domě.

HARPAGON

(stranou) Ó má drahá skřínečko! **(Nahlas)** Ona není ještě z domu?

VALERIUS

Ne, pane.

HARPAGON

A pověz, pověz mi tu! Nedotkl ses mi jí ?

VALERIUS

Já a dotknout se jí? Ach, to jí křivdíte stejně jako mně. Zahořel jsem k ní čistou a počestnou láskou.

(stranou) Zahořel láskou k mé skřínce!

VALERIUS

Než bych jí dal najevo nějakou hříšnou myšlenku, raději bych zemřel. Je příliš cudná a počestná.

HARPAGON

(stranou) Má skřínečka příliš cudná a počestná!

VALERIUS

Veškeré mé tužby se omezily jenom na štěstí z toho, že ji mohu vídat, a mou lásku, kterou ve mně vznítily její krásné oči, neznesevětilo nic zločinného.

HARPAGON

Krásné oči mé skřínečky! Mluví o ní jako milenec o milence.

VALERIUS

Paní Klaudie ví o celé té věci pravdu a může vám podat svědectví.

HARPAGON

Co? Má služka je spoluvinnicí ?

VALERIUS

Ano, pane. Byla svědkem našeho zaslíbení. Ale domluvila vaší dceři, aby přijala mé slovo a dala mi svoje teprve tehdy, když se přesvědčila o počestnosti mé touhy.

HARPAGON

(stranou) Ze by mluvil takhle s cesty následkem

strachu před spravedlností? **(K Valeriovi)** Co nám to tu blábolíš o mé dceři ?

VALERIUS

Říkám, pane, že jsem musil vynaložit veškeré úsilí, abych přemohl její stud a ona vyplnila přání mé lásky.

HARPAGON

Stud? Čí to stud?

VALERIUS

Vaší dcery. Rozhodla se se mnou zasnoubit teprve včera.

HARPAGON

Má dcera se s tebou zasnoubila ?

VALERIUS

Ano, pane. Tak jako jsem se zasnoubil já s ní.

HARPAGON

Ó dobré nebe! Nová pohroma!

JAKUB

(ke komisaři) Pište, pane, pište!

HARPAGON

Nový zločin! Nové zoufalství! **(Ke komisaři)** Nuže, konejte svou povinnost, pane, a zaveďte s ním trestní řízení jako se zlodějem a svůdcem!

JAKUB

Jako se zlodějem a svůdcem.

VALERIUS

Těchto jmen nejsem hoden, a až se objeví, kdo jsem..

Výstup čtvrtý

Předchozí, ELIŠKA, MARIE a FROSINA HARPAGON

Ach zlořečená dcero, nehodná takového otce, jako jsem já! To takhle si bereš má naučení k srdci? Dáš se strhnout láskou k bídnému zloději a zasnoubíš se s ním bez mého souhlasu? Ale vy se zklamete. Oba dva! **(K Elišce)** Za tvoje chování mi budou odpovídat čtyři pevné zdi. **(K Valeriovi)** A za tvoji opovážlivost, ty drzý šibeničníku, mi dá zadostučině-ní pevná šibenice.

VALERIUS

V té věci nevynese výrok vaše zavidlost. Budu před svým odsouzením při nejmenším vyslechnut.

HARPAGON

Spletl jsem se, když jsem říkal šibenice. Tebe budou za živa lámat kolem!

ELIŠKA

Ach milý otče, buď trochu lidštější a neuchyluj se ve své otcovské pravomoci až k samé krutosti. Nedávej se unášet prvním hnutím svého hněvu a rozvažuj chvíli o svých úmyslech. Snaž se vidět toho, nad kterým se tak pohoršuješ, o trochu lépe. Je docela jiný, než ho soudí tvé oči. Až se dovíš, že bys mě bez jeho přispění již dávno neměl, bude tvůj údiv nad mým zasnoubením jistě menší. Ano, milý otče, mužem, který mě zachránil před tím tak velkým nebezpečím, co mi hrozilo, jak víš, v dravých vlnách, oním mužem, kterému děkuješ za život své dcery, je on!

HARPAGON

To všechno dohromady nic není! Mně by bylo mnohem milejší, kdyby tě nechal tenkrát utopit.

ELIŠKA

Zapřísahám tě, otče, zapřísahám tě tvou otcovskou láskou, abys mě . . .

HARPAGON

Nene! Nechci nic slyšet. Je na spravedlnosti, aby konala svou povinnost.

JAKUB

(stranou) Zaplatíš mi ty rány, zaplatíš!

FROSINA

(stranou) To je věru prapodivná motanice!

Výstup pátý
Předchozí a ANSELM ANSELM

Copak, pane Harpagone? Vidím, že jste všecek rozčilen.

Ach pane Anselme, máte před sebou nejnešťastněj-šího člověka na světě. Se smlouvou, kterou jdete podepsat, za tohoto zmatku a zmatení nic nebude. Ničí tu, pane, mé statky, ničí mou čest! Zde, prosím, vidíte zrádce, zlosyna, který porušil nejsvětější práva, který se ke mně vloudil jako sluha, aby mi ukradl peníze a dceru.

VALERIUS

Kdo si na ty vaše peníze, o kterých mi stále cosi motáte, kdo si na ně, prosím vás, myslí?

HARPAGON

Ano, vzájemně se sobě zaslíbili! Ta pohana se dotýká vás, pane Anselme, a žalovat ji patří tudíž vám. Na vás je, tu jeho drzost na vlastní náklad soudně stíhat, abyste se mohl za ni pomstít.

ANSELM

Není sice v mém úmyslu svůj sňatek vymáhat a činit si nějaké nároky u srdce, které se již zadalo, ale pokud jde o vaše zájmy, ty jsem odhodlán zastávat, jako by to byly zájmy moje.

HARPAGON

Tady ten pán, počestný to policejní komisař, nezanedbá, jak mi řekl, ničeho ze svých úředních povinností. (**Ukazuje na Valeria, ke komisaři**) Jen mu to pořádně zavařte, pane, a hodně ty jeho zločiny zdůrazněte!

Nevidím, za jaký zločin lze mou lásku k vaší dceři pokládat, a trest, ke kterému bych mohl být pro naše zasnoubení podle vašeho zdání snad odsouzen, by se v té chvíli, kdy se dovíte, kdo vlastně jsem . . .

HARPAGON

Na podobné pohádky nic nedám, panáčku! Dneska se svět přímo hemží všelijakými vznešenými dobrodruhy, podvodníky, kteří těží ze své tajemnosti a drze si osobují první zvučné jméno, které se jim hodí do krámu.

VALERIUS

Vězte, že mám příliš počestné srdce, abych se chlubil cizím peřím. O mé urozenosti může podat svědectví celá Neapol.

ANSELM

Pozor, pane! Dávejte si pozor na jazyk. Odvažujete se nebezpečnějšího tvrzení, než si myslíte. Mluvíte tu před člověkem, který Neapol dobře zná a může celou tu vaši historii snadno prohlédnout.

VALERIUS

(hrdě si nasadiv klobouk) Nemám se čeho obávat. Znáte-li Neapol, jistě víte, kdo to byl don Thomas D'Alburcy.

ANSELM

Jistěže to vím, a málo lidí ho znalo lépe než já.

Mně je Pavel jako Šavel. **(Vida, že hoří dvě svíce, jednu sfoukne)**

ANSELM

Nechte jej, prosím, mluvit. Uvidíme, co všechno nám míní o tom povědět.

VALERIUS

Míním vám jenom povědět, že mým otcem není nikdo jiný než on.

ANSELM

On?

VALERIUS

Ano!

ANSELM

Jděte, pane, jděte! Vymyslete si nějakou jinou pohádku, se kterou byste mohl mít větší úspěch. Touto lží se nezachráníte.

VALERIUS

Mluvte, prosím, slušněji! Co tu říkám, není žádná lež. Tvrdím jenom to, co mohu snadno prokázat.

ANSELM

Cože ? Vy se opovažujete vydávat se za syna dona Thomase d'Alburcy ?

VALERIUS

Ano, jsem tak smělý, a hodlám tu pravdu obhajovat před kýmkoliv.

ANSELM

Podivuhodná smělost opravdu! Abych vás umlčel, vězte, pane, že je tomu již nejméně šestnáct let, co muž, o kterém nám tu vykládáte, zahynul se svými dětmi a ženou v mořských vlnách, když se s nimi chtěl spasit před krutým pronásledováním, které následovalo po tehdejších neapolském povstání a donutilo četné šlechtické rodiny, aby hledaly útočiště ve vyhnanství.

VALERIUS

Ano, ale abych teď umlčel já vás, vězte, pane, že jeho sedmiletý syn byl s jedním sluhou před zkázkou zachráněn španělskou plachetnicí, a tento zachráněný syn že tu s vámi mluví. Vězte, že kapitán lodi, dojat mým údělem, si mě zamiloval a že mě vychoval jako svého vlastního syna, že mým zaměstnáním, jakmile jsem byl k němu způsobilý, bylo povolání vojáka, že jsem se nedávno dověděl, že můj otec, přes mé opačné přesvědčení, při ztroskotání nezahynul, že mi na mé cestě za jeho nalezením dopřála šťastná náhoda, samým nebem mi poskytnutá, spatřit rozkošnou Elišku, že tento objev ze mne učinil otroka její krásy, a velikost mé lásky a přisnost jejího otce že mě přiměly, abych si zjednal přístup do tohoto domu a vyslal za pátráním po mých rodičích jiného.

ANSELM

Ale jaké jiné důkazy než pouhá vaše slova nás mohou

přesvědčit, že všechno to není jenom bajka, obratně smyšlená na základě jisté pravdy?

VALERIUS

Španělský kapitán, otcův rubínový pečetní prsten, achátový náramek, který mi připjala na ruku sama matka, a starý Pedro, který vyvázl ze záhuby se mnou.

MARIE

Já tu mohu k vašim slovům podotknout, že nikdy nelžete, a z toho, co říkáte, poznávám, že jste nebo vlastně jsi můj bratr!

VALERIUS

Vy, či ty, má sestra?

MARIE

Ano! Mé srdce bylo jato pohnutím, jakmile jste otevřel ústa. Naše matka, kterou velmi potěšíte, mi na tisíckrát vyprávěla o nemilosti naší rodiny. Dobré nebe nedalo za toho neštěstí zahynout ani nám. Ale zachovalo nám život pouze za cenu naší svobody, neboť nás dvě, matku a mne, našli na troskách naší lodice piráti. Po deseti letech otroctví nám šťastná náhoda navrátila svobodu, a my jsme se vrátily zpět do Neapole, kde jsme však shledaly, že veškerý náš majetek byl prodán, aniž jsme mohly získat o našem otci nějaké zprávy. Nato jsme odjely do Janova, kam se matka se mnou vydala, aby se ujala několika nevelkých pozůstatků velikého dědictví, málem již roz-

plýtvaného, a odtamtud jsme před krutou nespravedlivostí příbuzných utekly až sem, kde jsme jenom smutně živořily!

ANSELM

Ó nebesa! Jak podivné jsou cesty vaší moci! Jak názorně ukazujete, že dělat zázraky přísluší jenom vám! Obejměte mě, mé drahé děti, a smíste slzy své radosti se šťastnými slzami svého otce!

VALERIUS

Vy jste naším otcem?

MARIE

To vás má matka tak oplakávala?

ANSELM

Ano, má milá dcero, ano, milý synu! Jsem don Thomas d'Alburcy, kterého nebesa ochraňovala s veškerým jeho bohatstvím před vlnami, který vás pokládal po dlouhých šestnáct let všechny za mrtvé a po strastiplných cestách hodlal najít v manželství s milou a ctnostnou bytostí útěchu nové rodiny. Poněvadž jsem si nebyl tuze jist, zda by můj život návratem do Neapole nebyl ohrožen, navždy jsem se každého návratu zřekl, šťastně jsem tam dal prodat, co jsem tam měl, a usídlil se tady, kde jsem chtěl pode jménem pana Anselma od sebe odvrátit všechno to trápení svého prvního jména, které mi přineslo tolik protiventství.

HARPAGON

(k Anselmovi) To je váš syn?

ANSELM

Ano.

HARPAGON

Zažaluji tedy o těch deset tisíc tolarů, o které mě okradl, vás, pane!

ANSELM

On že vás okradl ?

HARPAGON

On a nikdo jiný.

VALERIUS

Kdo vám to říkal?

HARPAGON

Jakub.

VALERIUS

(k Jakobovi) To říkáš ty?

JAKUB

Vždyť přece vidíte, že nic neříkám.

HARPAGON

Ale říkals to. Tady pan komisař ho vyslechl.

VALERIUS

Myslíte, že bych byl schopen tak hanebného činu?

HARPAGON

Schopen nebo neschopen. Já chci zpět své peníze!

Výstup šestý

Předchozí, KLEANTES a LA FLECHE KLEANTES

Netrap se již, milý otče, a nikoho neobviňuj! Dopátral jsem se o tvém případě jistých zpráv a přicházím ti oznámit, že stačí tvůj souhlas k mému sňatku s Marií, a ty dostaneš své peníze zpět.

HARPAGON

Kde jsou?

KLEANTES

Neměj o ně strach. Jsou na místě, za jehož bezpečnost ti ručím. Všechno závisí jenom na mně. Na tobě nyní je, abys mi řekl, na čem se rozhodneš. Máš na vybranou: buď mi dát Marii, nebo přijít o svou skříňku.

HARPAGON

Nevybral z ní nikdo nic?

KLEANTES

Pranic. Nuže, jsi ochoten dát k tomu sňatku své svolení a připojíš k souhlasu její matky, která dává své dceři na vůli, koho si z nás dvou sama vyvolí, souhlas svůj ?

MARIE

(**ke Kleantovi**) Ale vy nevíte, že to svolení teď již nepostačí, že dobré nebe mi vrátilo bratra, kterého vidíte (**ukazujíc**) zde, a s ním i (**ukazujíc**) otce, na kterých si mě musíte také vyprosít.

ANSELM

Dobrá nebesa, mé milé děti, mě vám nenavrátila, abych se přičil vašim přáním. Jistě, pane Harpagone, uznáte, že volba mladé dívky padne spíše na syna než na otce, a proto se nezpěčujte a bez každých dalších zbytečných slov k tomu dvojímu sňatku laskavě jako já svolte.

HARPAGON

Dříve než si dám poradit, musím vidět svou skříňku.

KLEANTES

Nalezneš ji v dokonalém pořádku, celou a nedotčenou.

HARPAGON

Ale já nemám na vybavení svých dětí peníze.

ANSELM

Ach, to nic nedělá. Já jich mám pro ně dost. Tím se netrapte!

HARPAGON

A zavázete se, že poneseš náklady obou těch dvou svateb celé vy?

ANSELM

Ano, zaváži. Jste spokojen?

HARPAGON

Jsem, ale musíte mi ještě slíbit, že mi dáte na veselku ušít nové šaty.

ANSELM

Dobrá! Ale nyní se již těšme radosti, kterou nám ten dnešní den přináší!

KOMISAŘ

Počkejte, pánové, počkejte! Pomalu, prosím, pomalu! Kdo mi zaplatí práci se všemi těmi spisy ?

HARPAGON

My těch vašich spisů nepotřebujeme.

KOMISAŘ

Může být, ale já myslím, že jsem je nevyhotovoval pro nic za nic.

HARPAGON

(ukazuje na Jakuba) Nu, abyste nepřišel zkrátka, dávám vám tohohle chlapa, můžete si ho pověsit.

JAKUB

Ach běda! Jak to mám jenom dělat? Když mluvím pravdu, bijí mě, a když pak lžu, chtějí mě věšet.

ANSELM

Já myslím, pane Harpagone, že byste mu měl tu lež odpustit.

HARPAGON

Co? Vy chcete zaplatit komisaře?

ANSELM

Chci. Ale teď již nemeškejme a běžme se se svým štěstím svěřit vaší milované matce!

HARPAGON

A já, já půjdu za svou milovanou pokladničkou!